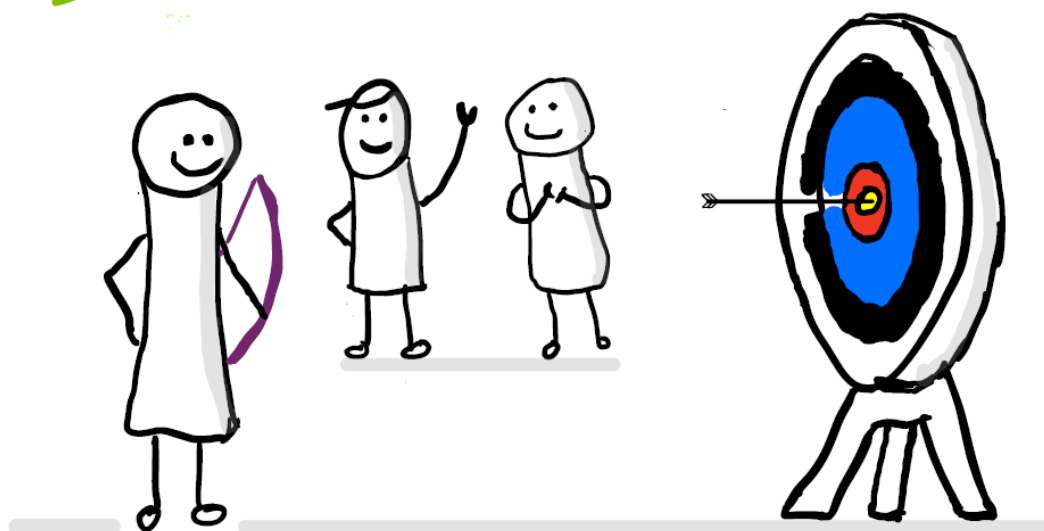

Richtnota 2020-2023

Richtnota 2020-2023

Inhoud

Hoofdstuk 1 Inleiding

Toelichting op de inhoud en het doel van deze Richtnota

Hoofdstuk 2 Inhoudelijk kader 2020-2023

Dit gaat over:

1. Integrale monitor: de doelen die wij als gemeente willen bereiken, de inspanningen die wij daarvoor gaan doen
2. Focus met Ambitie: de ambities die in 2019 zijn opgestart en een vervolg hebben in 2020-2023

Hoofdstuk 3 Financieel kader 2020-2023

In dit deel bieden wij een actueel financieel beeld, die is opgebouwd langs de volgende lijnen:

Going concern	• Startbeeld vanuit de begroting 2019-2022 • Technische correcties en raadsbesluiten na begrotingsvaststelling • Algemene en lokale ontwikkelingen (onontkoombaar)
Focus met ambitie	• Extra middelenvraag Focus met Ambitie
Integrale monitor	• Extra middelenvraag Integrale monitor
Begrotingsbeeld	• Het meerjarig begrotingsbeeld dat ontstaat na de verwerking van bovenstaande lijnen

Hoofdstuk 4 Integrale afweging

In dit hoofdstuk wordt een overzicht geboden van de financiële wensen vanuit het inhoudelijk kader en de vrij beschikbare middelen vanuit het financiële kader. Ook geven we inzicht in de effecten op de structurele weerstandsratio en geven we inzicht in de financiële effecten van toekomstige ontwikkelingen voor Focus met Ambitie en de invloed hiervan op het begrotingsresultaat en de weerstandsratio, met een doorkijk tot en met 2026.

Bijlagen

Bijlage I	Integrale monitor
Bijlage II	Algemene en lokale ontwikkelingen
Bijlage III	Actualisatie risico's
Bijlage IV	Bronnen Integrale monitor

1. Inleiding

Introductie

Voor u ligt de Richtnota Kaag en Braassem 2020-2023. In deze Richtnota zijn de inhoudelijke en financiële kaders opgenomen voor het jaar 2020 en daaropvolgende jaren. Op deze wijze kan de raad inhoudelijk en financieel focus aanbrengen. De inhoudelijke en financiële kaders worden verwerkt in de begroting 2020 en de meerjarenbegroting 2021-2023.

De Richtnota vervangt de Perspectiefnota en is een resultaat van de continue doorontwikkeling van het proces en de producten op het gebied van P&C. Doel is om de nog (grotendeels) gescheiden trajecten op financiën en inhoud meer bij elkaar te brengen, om de inhoudelijke sturing een prominentere plek te geven én om een Integrale monitor op te stellen waarin alle bestaande verantwoordingsdocumenten zijn opgenomen. In de bijlage is deze Integrale monitor opgenomen. De monitor vervangt het DIN, de Monitor Sociaal Domein, het Projectenboek en de Monitor Verbonden Partijen. Aan de hand van deze Integrale monitor zal het inhoudelijk gesprek gevoerd worden ter verantwoording over het afgelopen jaar (februari/maart), om de koers te bepalen voor het komend jaar (mei/juni) en om de voortgang te bespreken van het lopende jaar (september).

Ook de P&C-cyclus is op onderdelen aangepast. Deze ziet er nu als volgt uit:

Leren

De Richtnota is, zoals gezegd, het resultaat van de doorontwikkeling van het proces en de producten op het gebied van P&C. Maar dit is nog geen eindresultaat. Wij zullen met elkaar op zoek moeten blijven naar en met elkaar in gesprek moeten blijven over de juiste structuur en invulling van de Richtnota. Door samen te leren kunnen we de Richtnota steeds beter laten aansluiten op de wensen en behoeften van uw raad.

Focus met ambitie

De afgelopen periode is er veel aandacht van de raad uitgegaan naar het in beeld brengen, prioriteren en financieel vertalen van wensen (Focus met Ambitie). Het resultaat daarvan is dat er met een begrotingswijziging financiële ruimte is gemaakt voor de realisatie van tien ambities (maart 2019). Hiermee is het overgrote deel van de financiële ruimte van de gemeente gelabeld.

Het beschikbaar stellen van budget voor de ambities is geen 'carte blanche' voor het college om naar eigen inzicht uitvoering te geven aan de betreffende ambities. Voor elke ambitie zal de raad in positie worden gebracht om een kaderstellend besluit te nemen.

De bedragen die zijn opgenomen in het raadsvoorstel Focus met Ambitie, zijn overgenomen in deze Richtnota. Deze bedragen kunnen in de toekomst door veranderende marktomstandigheden of gewijzigde duurzaamheidseisen of naar aanleiding van keuzes binnen ambities veranderen. Hierom is het noodzakelijk in de risicoparagraaf (bijlage III) een bedrag te reserveren voor eventuele hogere lasten.

Op korte termijn starten we met deel 2 van Focus met Ambitie, waarbij gezocht gaat worden naar mogelijkheden om de inkomsten van de gemeente te vergroten en/of de uitgaven te verlagen. Over twee jaar, in 2021, zal Focus met Ambitie worden geëvalueerd. Hierbij zal niet alleen worden gekeken naar de concrete voortgang van de geprioriteerde ambities, maar ook naar de eventuele financiële ruimte om een nieuwe prioriteringsslag te maken over de nog niet in de begroting opgenomen ambities. Indien hier aanleiding voor is, kunnen de ambities al op een eerder moment worden geëvalueerd.

2. Inhoudelijk kader

2.1 Introductie

De inhoudelijke kaders van deze Richtnota zijn gebaseerd op de Samenwerkingsagenda 2018-2022 “Maak meedoen mogelijk”. De kaders zijn verdeeld over drie programma’s, zoals ook in voorgaande jaren het geval was, te weten Bestuur, regio en middelen (Programma 1), Sociaal domein (Programma 2) en Ruimte en leefomgeving (Programma 3). Per programma is antwoord gegeven op de vragen:

- Wat willen we bereiken (doelen)?
- Wat gaan we daarvoor doen (inspanningen)?
- Hoe gaan we de resultaten meten?

Hierbij zijn ook de verplichte beleidsindicatoren vanuit het BBV meegenomen. De inhoudelijke kaders zijn uitgewerkt in de Integrale monitor (bijlage 1). De bronnen van de gebruikte indicatoren om de resultaten te meten zijn ook in een bijlage opgenomen, inclusief de vermelding of deze indicatoren vanuit het BBV verplicht zijn.

2.2 Beschikbaar budget voor inspanningen Integrale monitor

Voor inspanningen die niet binnen de reguliere budgettaire middelen kunnen worden gerealiseerd, is een raming van het extra benodigde budget opgenomen. In de Integrale monitor (en in de jaren daarvoor in het DIN) zijn inspanningen opgenomen waarvoor in voorgaande jaren middelen beschikbaar zijn gesteld en voor 2020 (en verder) benodigd zijn. De inspanningen betreffen niet-verplichte inspanningen, of inspanningen waarvan het kwaliteitsniveau of de intensiteit van de inspanningen niet voorgeschreven is. Dit maakt dat de middelen ook op andere wijze ingezet kunnen worden. In onderstaand overzicht zijn deze inspanningen en de daarvoor in de begroting 2019-2022 beschikbaar gestelde middelen weergegeven:

Figuur 1: Inspanningen waarvoor budget beschikbaar is (bedragen x € 1.000)

Inspanningen vanuit de integrale monitor		2020	2021	2022	2023
Reeds beschikbaar gesteld in DIN 2019-2022 in begroting 2019:					
Programma 1 Bestuur, regio en middelen					
	Uitvoeren klanttevredenheidsonderzoek dienstverlening	15	-	-	-
	Kapitaallasten nieuw raadsinformatiesysteem	25	-	-	-
Programma 2 Sociaal domein					
	Uitvoeren onderzoek naar de impact van ontwikkelingen Schiphol	10	10	-	-
	Inzet voor controleren en handhaven alcohol- en drugsbeleid	35	-	-	-
	Vanuit de werkgroep dementie-vriendelijk 3 initiatieven uitvoeren	35	-	-	-
Programma 3 Ruimte en leefomgeving					
	Uitwerken duurzaamheidsagenda 2016-2020	25	-	-	-
	Ambtelijke inzet Energieakkoord 2017-2025	40	40	40	40
	Bijdrage Energieakkoord Holland Rijnland 2017-2025	27	27	27	27
	Ophogen cofinancieringsbudget Groen en Natuur	50	-	-	-
	Jaarlijks realiseren extra wensen openbare ruimte (Parels)	25	25	-	-
	Uitvoeren initiatieven nav Kernen in hun Kracht	10	-	-	-
	Uitvoeren vervolgfase IBOR	550	550	550	550
Totaal beschikbaar gesteld voor 2020-2022 in begroting 2019		846	652	617	617

2.2 Correcties op de budgetten Integrale monitor 2020-2023

Een aantal extra budgetten voor inspanningen uit de Integrale monitor komt te vervallen of wordt verplaatst. Dit is een gevolg van genomen besluiten in 2018 en 2019 (zie 2.3). Deze mutaties geven het volgende financiële beeld:

Figuur 2: Correcties op de budgetten voor inspanningen vanuit de integrale monitor door vastgesteld beleid. (bedragen x € 1.000)

Correcties budgetten voor inspanningen uit Integrale monitor		2020	2021	2022	2023
Totaal beschikbaar gesteld voor 2020-2022 in begroting 2019		846	652	617	617
Programma 1 Bestuur, regio en middelen					
	Uitvoeren klanttevredenheidsonderzoek dienstverlening verplaatsen naar 2021	-15	15	-	-
	Kapitaallasten nieuw raadsinformatiesysteem in reguliere begroting	-25	-	-	-
Programma 2 Sociaal domein					
	Controle en handhaving alcohol- en drugsbeleid in reguliere MAG begroting	-35	-	-	-
	Dagbesteding dementerenden in reguliere bijdrage aan TOM in de buurt	-35	-	-	-
Programma 3 Ruimte en leefomgeving					
	Uitvoeren initiatieven nav Kernen in hun Kracht maakt onderdeel uit van MRSV	-10	-	-	-
Effect technische wijzigingsvoorstellen op meerjarenbeeld begroting:		-120	15	-	-
Totaal inspanningen uit Integrale monitor 2020-2023 bij ongewijzigd beleid:		726	667	617	617

2.3 Toelichting op de correcties op de budgetten Integrale monitor 2020-2023

Programma 1 Bestuur, regio en middelen

- Op 24 juni 2019 zijn de jaarstukken 2018 vastgesteld en is ingestemd met het overhevelen van het budget voor het uitvoeren van het klanttevredenheidsonderzoek van 2018 naar 2019. Het tweede onderzoek verschuift hierdoor van 2020 naar 2021.
- Het nieuwe raadsinformatiesysteem is aangeschaft. De bijbehorende kapitaallasten zijn onderdeel geworden van de reguliere begroting en zijn verwerkt in de mutaties kapitaallasten.

Programma 2 Sociaal domein

- Het uitvoeren van onderzoek naar impact ontwikkelingen rondom Schiphol is verschoven van programma 3 naar programma 2. De inspanning is gerelateerd aan het maatschappelijk doel "Een gezonde gemeente". Dit heeft geen financieel effect binnen de budgetten uit de Integrale monitor.
- De inspanningen op het gebied van controleren en handhaven alcohol en drugs en de activiteiten in het kader van dementievriendelijke gemeente zijn onderdeel geworden van de reguliere werkzaamheden en verwerkt in de reguliere MAG begroting en bijdrage aan TOM in de buurt/De Driemaster. Deze inspanningen vragen geen extra middelen.

Programma 3 Ruimte en leefomgeving

- De kernplannen hebben in 2018 verdieping gekregen in de dorpsperspectieven in de MRSV. Daarmee vraagt dit initiatief geen extra budget meer bovenop het reguliere.
- Tijdens de bespreking van de Integrale monitor is door raadsleden voorgesteld om extra middelen beschikbaar te stellen voor het inhuren van een marketingbureau om onze

gemeente nog beter op de kaart te zetten. Deze wens is (nog) niet financieel vertaald in figuur 2.

Uw raad wordt bij het vaststellen van deze Richtnota gevraagd in te stemmen met het in de begroting opnemen van de financiële effecten van de correcties op de budgetten voor inspanningen uit de Integrale monitor, zoals in figuur 2 is weergegeven.

ambitie

2.4 Budget Focus met ambitie 2020-2023

In de raadsvergadering van 25 maart 2019 heeft uw raad ingestemd met de start van de volgende ambities:

- Voorbereiding bouw IKC's Rijnsaterwoude, Oude Wetering en Woubrugge
- Vervanging kunstgrasvelden
- Vergroenen openbare ruimte
- Huisvesting bijzondere doelgroepen
- Planontwikkeling bedrijventerrein
- Opstellen integrale gebiedsvisie Sportpad Roelofarendsveen.

Bovenstaande opgestarte ambities hebben naar verwachting het volgende financiële effect op de begroting 2020-2023:

Figuur 3: Focus met Ambitie van in 2019 opgestarte ambities (bedragen x € 1.000)

Focus met ambitie	2020	2021	2022	2023
Financiële effecten in 2019 opgestarte ambities:				
Voorbereiding bouw IKC's Rijnsaterwoude, Oude Wetering en Woubrugge *1)	pm	pm	pm	pm
Vervanging kunstgrasvelden	1.000	-	-	-
Vergroenen openbare ruimte	100	100	100	-
Huisvesting bijzondere doelgroepen	132	132	-	-
Planontwikkeling bedrijventerrein	158	158	-	-
Opstellen integrale gebiedsvisie Sportpad Roelofarendsveen	75	-	-	-
Totaal financieel effect op meerjarenbeeld van in 2019 opgestarte ambities uit Focus met Ambitie	1.465	390	100	-

*1) Hier zijn pm bedragen opgenomen: per jaar wordt bekeken in hoeverre gemaakte plankosten ten laste van het jaarresultaat kunnen worden gebracht.

Uw raad wordt gevraagd bij het vaststellen van deze Richtnota in te stemmen met het in de begroting opnemen van de financiële effecten van de in 2019 opgestarte ambities, zoals in figuur 3 is weergegeven.

Gevraagd besluit:

- Instemmen met het opnemen van de budgetcorrecties voor inspanningen uit de Integrale monitor in de begroting 2020 en de meerjarenbegroting 2021-2023 (figuur 2).
- Opnemen van de financiële effecten van de in 2019 gestarte ambities in het kader van Focus met Ambitie in de begroting 2020 en de meerjarenbegroting 2021-2023 (figuur 3).

3. Financieel kader

3.1 Introductie

Het financieel kader betreft een eerste vooruitblik van de te verwachten financiële situatie in het nieuwe begrotingsjaar (2020) en de daaropvolgende jaren (2021-2023). Het is een zo goed mogelijke inschatting van het financiële beeld en de naar schatting beschikbare middelen (incidenteel en structureel), rekening houdend met ontwikkelingen die een effect op het begrotingsbeeld hebben.

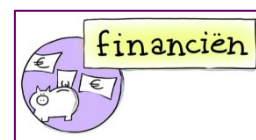
Startpunt voor dit financiële beeld is de meerjarenbegroting 2019-2022. Bij het opstellen van het overzicht is rekening gehouden met de volgende onderdelen:

- besluiten van uw raad na vaststellen begroting 2019-2022
- technische correcties in de meerjarenbegroting 2019-2022
- effecten Focus met Ambitie (FmA), conform besluit 25 maart 2019
- correcties op de budgetten voor inspanningen uit de Integrale monitor (IM; bijlage I).

In het vorige hoofdstuk zijn de wijzigingen in de financiële effecten van Focus met Ambitie en de correcties op het budget voor de inspanningen uit de Integrale monitor toegelicht.

3.2 Geactualiseerd meerjarenbeeld 2020-2023

Het geactualiseerd meerjarenbeeld ziet er, rekening houdend met de bovengenoemde onderdelen, als volgt uit:

Figuur 4: Meerjarenbeeld 2020 – 2023: inclusief effecten FmA en correcties IM (bedragen x € 1.000)

Begrotingsbeeld	2020	2021	2022	2023
Begrotingssaldo Raadsvoorstel begroting 2019 (RD18.128)	-3.964 V	-3.656 V	-1.792 V	-1.807 V
Amendement 18.23547 Index belastingen aanpassen van 2,3% naar 1,8%	27 N	27 N	27 N	27 N
Effect raadsbesluiten na vaststellen begroting (vm gem huis Rijns woude naar Grex/ reservering voor IKC)	-25 V	-21 V	-23 V	-23 V
Correcties in meerjarenbegroting	-34 V	-64 V	-64 V	-64 V
Bijgesteld begrotingssaldo reguliere taken, inclusief bestaand DIN	-3.995 V	-3.714 V	-1.852 V	-1.868 V
Correcties inspanningen Integrale monitor 2020-2023 (figuur 2)	-120 V	15 N	0	0
Effect Focus met Ambitie, reeds vastgestelde en opgestarte ambities in 2019 (figuur 3)	1.465 N	390 N	100 N	0
Vertretpunt voor de Richtnota	-2.650 V	-3.309 V	-1.752 V	-1.868 V

Voor wat betreft Focus met Ambitie is in bovenstaand overzicht alleen rekening gehouden met de ambities waar uw raad goedkeuring aan heeft gegeven. De ambities die extra geld vragen en die nog ter besluitvorming moeten worden voorgedragen aan uw raad zijn hier niet in verwerkt. Deze zijn gepresenteerd in paragraaf 3.5.

Bovenstaand meerjarenbeeld is het financiële vertretpunt voor deze Richtnota.

3.3 Onontkoombare ontwikkelingen 2020-2023

In bijlage II bij deze Richtnota is een overzicht opgenomen van algemene en lokale ontwikkelingen die onontkoombaar zijn, uitgaande van het bestaande beleid. In de bijlage zijn de belangrijkste bijstellingen per programma toegelicht.

Het gaat om de effecten van landelijke ontwikkelingen zoals loonstijgingen en kosten in verband met de invoering van de Omgevingswet. De lokale ontwikkelingen betreffen over het algemeen bijstellingen als gevolg van wijzigingen in de bijdragen aan de verbonden partijen, in overeenstemming met hun begroting, voordelige én nadelige budgetwijzigingen als gevolg van aanbestedingen of nieuwe contractafspraken en indexeringen, lagere rentelasten als gevolg van herfinanciering. Tot slot wordt jaarlijks de plannen voor de projecten in de openbare ruimte geactualiseerd en beoordeeld of deze vallen onder groot onderhoud, dan wel investeringen. De financiële effecten hiervan zijn in dit overzicht van lokale ontwikkelingen verwerkt. Ook is rekening gehouden met de effecten van de meicirculaire 2019.

In figuur 5 is weergegeven wat het totale financiële effect van de algemene en lokale ontwikkelingen per jaar is. Tevens is in de figuur zichtbaar wat het geprognosticeerde meerjarenbegrotingsbeeld is als rekening wordt gehouden met deze ontwikkelingen:

Figuur 5: Meerjarenbeeld 2020 – 2023: inclusief effecten FmA en correcties IM en de algemene en lokale onontkoombare ontwikkelingen (bedragen x € 1.000)

Begrotingsbeeld	2020	2021	2022	2023
Begrotingssaldo Raadsvoorstel begroting 2019 (RD18.128)	-3.964 V	-3.656 V	-1.792 V	-1.807 V
Amendement 18.23547 Index belastingen aanpassen van 2,3% naar 1,8%	27 N	27 N	27 N	27 N
Effect raadsbesluiten na vaststellen begroting (vm gem huis Rijns woude naar Grex/ reservering voor IKC)	-25 V	-21 V	-23 V	-23 V
Correcties in meerjarenbegroting	-34 V	-64 V	-64 V	-64 V
Bijgesteld begrotingssaldo reguliere taken, inclusief bestaand DIN	-3.995 V	-3.714 V	-1.852 V	-1.868 V
Correcties inspanningen Integrale monitor 2020-2023 (figuur 2)	-120 V	15 N	0	0
Effect Focus met Ambitie, reeds vastgestelde en opgestarte ambities in 2019 (figuur 3)	1.465 N	390 N	100 N	0
Vertretpunt voor de Richtnota	-2.650 V	-3.309 V	-1.752 V	-1.868 V
Ontwikkelingen volgend uit deze R-nota (algemeen en lokaal, totaal bijlage II)	-940 V	-1.326 V	-317 V	-701 V
Prognose nieuw begrotingsbeeld 2020 - 2023	-3.590 V	-4.635 V	-2.069 V	-2.569 V

Uw raad wordt met het vaststellen van deze Richtnota gevraagd in te stemmen met het in de begroting opnemen van de financiële effecten van de algemene en lokale ontwikkelingen, zoals in bijlage II en hierboven in figuur 5 in totaal op regel “ontwikkelingen volgend uit deze Richtnota (algemeen en lokaal, totaal bijlage II)” is weergegeven.

3.4 Extra middelenvraag inspanningen Integrale monitor

Op 27 mei is de Integrale monitor en de inspanningen die daarin opgenomen zijn/moeten worden besproken met uw raad. Uw raad heeft tijdens deze bijeenkomst wijzigingen voorgesteld, maar deze wijzigingen betroffen met name inhoudelijke wijzigingen (aanvullen en aanpassen van inspanningen / indicatoren) en hadden geen extra middelenvraag tot gevolg. Wel is de ambitie geuit om de gemeente beter op de kaart te zetten. Ons college is van mening dat er binnen het huidige budget voldoende ruimte is om dit te realiseren. Indien uw raad een bredere behoefte heeft, dan kan uw raad hiervoor een initiatiefvoorstel indienen.

3.5 Extra middelenvraag Focus met Ambitie

Extra krediet IKC Leimuiden

Ten opzichte van het raadsbesluit van 25 maart 2019 over het krediet van IKC Leimuiden doen zich wijzigingen voor. De kapitaallasten voor IKC Leimuiden nemen namelijk toe door gestegen bouwkosten. Uw raad heeft in december 2016 een krediet toegekend van € 4.500.000 en in augustus 2018 goedkeuring gegeven aan een aanvullend krediet van € 2.490.000 in verband met duurzaamheidseisen en het inrichten van de infrastructuur. Dit brengt het totaal krediet op € 6.990.000. Na de aanbesteding is gebleken dat de bouwkosten zodanig zijn gestegen dat het krediet met € 270.000 moet worden verhoogd tot € 7.260.000. Het nadelig effect op de meerjarenbegroting bedraagt € 11.909 per jaar.

Aan de andere kant is op verzoek van uw raad bij het vaststellen van de jaarrekening circa € 550.000 aan plankosten ten laste van het resultaat gebracht. Het voordeel dat dit geeft, is verwerkt in de vrijval van de kapitaallasten in het overzicht van de lokale ontwikkelingen (bij hoofdstuk 3 Financieel kader). Per saldo zijn de kapitaallasten dan ook lager omdat de te activeren investeringskosten niet € 7.260.000 bedragen, maar € 550.000 minder, te weten € 6.710.000. Bij het vaststellen van deze Richtnota wordt uw raad gevraagd in te stemmen met de verhoging van dit krediet, zodat wij dit in de begroting 2020-2023 kunnen verwerken.

Herinrichting Winkelhart Roelofarendsveen

Voor de herinrichting van het winkelhart zijn de kosten niet gewijzigd, alleen de fasering hiervan is gewijzigd. In plaats van een gelijke verdeling van de werkzaamheden en kosten in 2020 en 2021 (€ 170.500 per jaar), gaan we nu uit van een start in 2019 met een accent van de werkzaamheden in 2020. Dit leidt tot een andere verdeling van de kosten over de jaren, te weten € 300.000 in 2020 en € 16.000 in 2021. Bij de najaarsrapportage 2019 zal worden voorgesteld om € 25.000 beschikbaar te stellen in 2019. De totale lasten over 2019-2021 blijven € 341.000. Bij het vaststellen van deze Richtnota wordt uw raad gevraagd in te stemmen met het beschikbaar stellen van € 300.000 in 2020 en € 16.000 in 2021.

De extra middelenvraag voor Focus met Ambitie ziet er daarmee als volgt uit:

Figuur 6: Extra middelenvraag voor Focus met Ambitie 2020-2023 (bedragen x € 1.000)

Focus met ambitie, extra middelenvraag	2020	2021	2022	2023
Extra kapitaallasten ivm extra krediet IKC Leimuiden (€ 270.000)	12	12	12	12
Herinrichting Winkelhart Roelofarendsveen	300	16	-	-
Totaalvraag extra middelen voor Focus met Ambitie	312	28	12	12

3.6 Prognose Meerjaren begrotingsbeeld

In hoofdstuk 2 zijn we ingegaan op het inhoudelijk kader, gebaseerd op de Samenwerkingsagenda "Maak meedoen mogelijk". Het inhoudelijk kader is vertaald in de Integrale monitor naar resultaten en inspanningen. Als gevolg van genomen besluiten in 2018 en 2019 zijn de budgetten voor de inspanningen in de Integrale monitor aangepast. Daarnaast is de Samenwerkingsagenda vertaald in Focus met Ambitie. In de raadsvergadering van 25 maart 2019 heeft uw raad ingestemd met de start van een aantal

ambities en de bijbehorende begrotingswijziging voor 2019 vastgesteld. In hoofdstuk 2 is de bijbehorende begrotingswijziging voor 2020-2023 inzichtelijk gemaakt.

Vervolgens is in hoofdstuk 3 ingegaan op het financieel kader. Het financieel kader is gebaseerd op de begroting 2019-2022 en deze is nu doorgetrokken tot 2023. Eerst is inzichtelijk gemaakt welke raadsbesluiten en correcties na het vaststellen van de begroting 2019 effect hebben op het meerjarenbeeld voor 2020-2023. Ook de effecten van bijstellingen op het inhoudelijk kader uit hoofdstuk 2 op het meerjarenbegrotingsbeeld zijn zichtbaar gemaakt. Daarmee kwamen we uit bij het vertrekpunt voor deze Richtnota.

In bijlage II van deze Richtnota is een overzicht opgenomen van onontkoombare ontwikkelingen. De financiële effecten hiervan zijn in beeld gebracht in paragraaf 3.3. De inspanningen uit de Integrale monitor vragen niet om extra middelen. In paragraaf 3.5 is de extra middelenvraag in beeld gebracht en toegelicht voor Focus met Ambitie.

In figuur 7 is het effect van al deze bovengenoemde ontwikkelingen, correcties en extra middelenvraag op het meerjarenbegrotingsresultaat in beeld gebracht. Dit geeft het volgende beeld:

Figuur 7: Prognose meerjaren begrotingsbeeld, inclusief correcties Im en effecten FmA, ontwikkelingen volgend uit deze R-nota én de extra middelenvraag voor FmA 2020-2023 (bedragen x € 1.000)

Begrotingsbeeld	2020	2021	2022	2023
Begrotingssaldo Raadsvoorstel begroting 2019 (RD18.128)	-3.964 V	-3.656 V	-1.792 V	-1.807 V
Amendement 18.23547 Index belastingen aanpassen van 2,3% naar 1,8%	27 N	27 N	27 N	27 N
Effect raadsbesluiten na vaststellen begroting (vm gem huis Rijns woude naar Grex/ reservering voor IKC)	-25 V	-21 V	-23 V	-23 V
Correcties in meerjarenbegroting	-34 V	-64 V	-64 V	-64 V
Bijgesteld begrotingssaldo reguliere taken, inclusief bestaand DIN	-3.995 V	-3.714 V	-1.852 V	-1.868 V
Correcties inspanningen Integrale monitor 2020-2023 (figuur 2)	-120 V	15 N	0	0
Effect Focus met Ambitie, reeds vastgestelde en opgestarte ambities in 2019 (figuur 3)	1.465 N	390 N	100 N	0
Vertrekpunt voor de Richtnota	-2.650 V	-3.309 V	-1.752 V	-1.868 V
Ontwikkelingen volgend uit deze R-nota (algemeen en lokaal, totaal bijlage II)	-940 V	-1.326 V	-317 V	-701 V
Prognose nieuw begrotingsbeeld 2020 - 2023	-3.590 V	-4.635 V	-2.069 V	-2.569 V
Extra middelenvraag Focus met Ambitie	312 N	28 N	12 N	12 N
Prognose begrotingsbeeld 2020-2023 incl ontwikkelingen uit deze R-nota én extra middelenvraag FmA	-3.279 V	-4.607 V	-2.057 V	-2.557 V

Gevraagd besluit:

- Instemmen met het verwerken van de financiële effecten van de in deze Richtnota in bijlage II, figuur 12 en 13 genoemde algemene en lokale ontwikkelingen in de begroting 2020 en de meerjarenbegroting 2021-2023.
- Instemmen met het verhogen van het krediet voor IKC Leimuiden met € 270.000
- Instemmen met het opnemen van de gewijzigde fasering van de middelen voor het herinrichten van Winkelhart Roelofarendsveen: € 300.000 in 2020 en € 16.000 in 2021

ambitie

3.7 Toekomstige ontwikkelingen Focus met Ambitie

Naast de hierboven gepresenteerde effecten van de reeds opgepakte ambities heeft uw raad op 25 maart ook ingestemd met het opnemen van het gewijzigde meerjarenbeeld in het meerjarenperspectief waardoor er in de meerjarenbegroting ruimte beschikbaar blijft voor de volgende ambities:

- IKC Rijnsaterwoude
- IKC Oude Wetering
- Nieuwbouw sportcomplex De Tweesprong
- Herinrichting Sportpad (beperkt)
- Herinrichting Winkelhart Roelofarendsveen

In paragraaf 3.5 is toegelicht dat ons college uw raad voorstelt om al eerder te starten met de herinrichting van Winkelhart Roelofarendsveen, waarbij de meeste werkzaamheden in 2020 zullen plaatsvinden. Om die reden wordt uw raad bij het vaststellen van deze Richtnota gevraagd geld beschikbaar te stellen voor herinrichting Winkelhart Roelofarendsveen en is deze ambitie niet meer in onderstaand overzicht gepresenteerd.

IKC Rijnsaterwoude, IKC Oude Wetering, Nieuwbouw sportcomplex De Tweesprong en Herinrichting Sportpad (beperkt) blijven over als geprioriteerde ambities, waarvoor bij voorkeur ruimte beschikbaar moet blijven in het meerjarenperspectief.

De financiële effecten van deze nog op te starten ambities zijn gepresenteerd in onderstaand meerjarenbeeld. In verband met de lange doorlooptijd en het zichtbaar maken van de volledige kapitaallasten in de toekomst is hier het beeld tot en met 2026 geschetst in plaats van het beeld tot en met 2023. Dit levert het volgende meerjarenbeeld van de nog op te starten ambities op:

Figuur 8a: Financiële effecten van toekomstige besluiten voor nog op te starten ambities uit Focus met Ambitie 2020-2026 (bedragen x € 1.000)

Meerjarenbeeld nog op te starten ambities	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
IKC Rijnsaterwoude (kapitaallasten etc)	12	12	12	12	12	12	12
IKC Oude Wetering (kapitaallasten etc)	12	20	217	389	389	389	389
Nieuwbouw zwembad de Tweesprong (kapitaallasten en MOP)	-	-	-	456	456	456	456
Herinrichting Sportpad (beperkt)	-	-	-	98	98	98	98
Totaal financieel effect op meerjarenbeeld nog op te starten geprioriteerde ambities uit Focus met Ambitie	25	32	229	956	956	956	956

Figuur 8b: Meerjarenbegrotingsbeeld inclusief de financiële effecten van de bovenstaande toekomstige besluiten voor de nog op te starten ambities uit Focus met Ambitie 2020-2026 (bedragen x € 1.000)

Begrotingsbeeld	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Prognose begrotingsbeeld 2020-2023 incl ontwikkelingen uit deze R-nota én extra middelenvraag FmA	-3.279 V	-4.607 V	-2.057 V	-2.557 V	-2.557 V	-2.557 V	-2.541 V
Totaal financieel effect op meerjarenbeeld voor nog vast te stellen ambities uit Focus met Ambitie	25 N	32 N	229 N	956 N	956 N	956 N	956 N
Prognose meerjarenbegrotingsbeeld 2020-2023 incl toekomstige ontwikkelingen in FmA	-3.254 V	-4.575 V	-1.828 V	-1.600 V	-1.600 V	-1.600 V	-1.585 V

In de hierboven gepresenteerde overzichten zijn de cijfers opgenomen, zoals ze bekend waren bij Focus met Ambitie. Deze bedragen kunnen in de toekomst door veranderende marktomstandigheden of gewijzigde duurzaamheidseisen of naar aanleiding van keuzes

binnen ambities veranderen. Ook kan het zijn dat bepaalde ambities pas later in de tijd worden gerealiseerd dan eerder was aangenomen. Hierom is het noodzakelijk in de risicoparagraaf een bedrag te reserveren voor eventueel hogere lasten. (zie hiervoor bijlage III)

4. Integrale afweging

4.1 Uitgangspunten

De uitgangspunten bij het opstellen van deze Richtnota zijn de volgende:

- om de “koopkracht” van de eigen inkomsten op peil te houden, worden de gemeentelijke belastingen, leges en waar contractueel mogelijk de huren en pachten jaarlijks geïndexeerd met een inflatiecorrectie, voor 2020 bepaald op 1,5%.
- voor het berekenen van de salarislasten 2020 ten opzichte van de begroting 2019 is een toename van 3,5% opgenomen. Hierbij zijn wij uitgegaan van 6% over twee jaar omdat de salarisafspraken naar verwachting boven het door de VNG gedane laatste bod van 4,9% over twee jaar zullen liggen.
- de weerstandratio voor structurele risico's is vastgesteld op minimaal 1.
- voor het opvangen van incidentele risico's moet de algemene reserve een zodanige omvang hebben, dat de solvabiliteit uitkomt op minimaal 20%.

4.2 Weerstandratio versus meerjarenbegrotingsbeeld

Het meerjarenbegrotingsbeeld, zoals weergegeven in figuur 7 geeft inclusief de middelenvraag het volgende voordelige resultaat:

Figuur 9: Meerjarenraming 2020 – 2023: ontwikkelingen, FmA, IM en extra middelenvraag voor ambities FmA (bedragen x € 1.000)

Begrotingsbeeld	2020	2021	2022	2023
Vertrekpunt voor de Richtnota	-2.650 V	-3.309 V	-1.752 V	-1.868 V
Ontwikkelingen volgend uit deze R-nota (algemeen en lokaal, totaal bijlage II)	-940 V	-1.326 V	-317 V	-701 V
Prognose nieuw begrotingsbeeld 2020 - 2023	-3.590 V	-4.635 V	-2.069 V	-2.569 V
Extra middelenvraag Focus met Ambitie	312 N	28 N	12 N	12 N
Prognose begrotingsbeeld 2020-2023 incl ontwikkelingen uit deze R-nota én extra middelenvraag FmA	-3.279 V	-4.607 V	-2.057 V	-2.557 V

In bijlage III van deze Richtnota zijn de geïnventariseerde incidentele en structurele risico's in een overzicht gepresenteerd (figuur 13) en toegelicht. De totaal geïnventariseerde structurele risico's in de jaren 2020-2023 geven gekwantificeerd het volgende beeld:

Figuur 10: Totaal risico-inventarisatie (bedrag x € 1.000)

Totaal risico's	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Gekwantificeerde risico's	2.392	1.157	1.190	1.742	1.685	1.627	1.627

4.3 Confrontatie nieuw financieel beeld en budgetvraag inspanningen

Middelen beschikbaar

Zoals al een aantal jaren bekend is, komen de inkomsten voor de precarioheffing met ingang van 2022 te vervallen. Dit is een forse daling van onze structurele inkomsten. Om dit op te kunnen vangen hebben wij de hogere inkomsten naar aanleiding van de circulaire in 2019 en 2020 alleen ingezet voor de specifieke doeluitkeringen en de overige gebruikt ter dekking van de lagere inkomsten. Door deze ruimte in de begroting beschikbaar te houden, zijn we in staat deze lagere inkomsten in de komende jaren goed op te vangen.

Daarnaast zorgen nog een aantal ontwikkelingen voor positieve effecten op de beschikbare middelen. De belangrijkste zijn Meicirculaire 2019, de verlaging van de rentelasten in verband met de herfinanciering van 23,5 miljoen aan leningen in 2019 en de lagere lasten voor Jeugd door de overeenkomst met Go!voor jeugd. Aan de andere kant is er ook sprake van hogere lasten als gevolg van de CAO- afspraken voor gemeenten en de loon- en prijsontwikkelingen bij de verbonden partijen. Ander belangrijke kostenverhogende posten zijn de dotatie aan de reserve IMNOR (Investerings met maatschappelijk nut in de openbare ruimte) ter dekking van de stijgende kapitaallasten, door verplichte activering van de investeringen in de buitenruimte. Per saldo is er sprake van een positief beeld van de beschikbare middelen in de komende vier jaar.

Middelenvraag

De middelenvraag bestaat uit de extra middelen die worden gevraagd voor de uitvoering en realisatie van Focus met Ambitie. Het gaat dan om de ambities waarover in 2019 besluitvorming heeft plaatsgevonden en die ook om beschikbaarheid van middelen vragen in de begroting 2020-2023. Dit is weergegeven in figuur 6 van hoofdstuk 3.

Confrontatie nieuw financieel beeld en budgetvraag inspanningen

In figuur 7 van hoofdstuk 3 is zichtbaar dat de meerjarenbegroting 2020-2023, inclusief de extra middelenvraag voor reeds in 2019 in gang gezette ambities voor Focus met Ambitie, over alle vier jaren een ruim positief resultaat laat zien.

Conclusie

Zetten we het meerjarenbegrotingsbeeld (figuur 9) tegenover de geïnventariseerde en gekwantificeerde structurele risico's (figuur 10), dan blijkt dat in de begrotingsperiode 2020-2023 in de eerste twee jaar ruimschoots wordt voldaan aan de door uw raad bepaalde weerstandratio van minimaal 1. Ook in 2022 en 2023 blijven we voldoende resultaat houden om te kunnen voldoen aan de weerstandratio van 1, maar deze is - met name in 2022 - meer kritisch.

Toekomstige ontwikkelingen

Kijken we naar het begrotingsbeeld in 2023-2026, waarbij rekening is gehouden met alle ambities FmA, dus zowel de reeds in gang gezette ambities als ook de ambities, waaraan al wel prioriteit is gegeven, maar waarover nog definitieve besluitvorming moet plaatsvinden (figuur 8a en figuur 8b), dan zal, uitgaande van het gelijk blijven van het basisbegrotingsbeeld in 2023-2026 én het gelijk blijven van de structureel geïnterpreteerde risico's in 2023-2026, inclusief de risico's voor de nog te starten ambities voor FmA, de weerstandratio zakken naar 0,78 in 2025 en verder. Hierbij moet worden opgemerkt dat de werkelijk te verwachten ratio in die jaren, op basis van de huidige inschattingen, lager zal liggen, voornamelijk omdat het structurele risico voor kunstwerken nog als pm is aangemerkt. Wij streven ernaar om dit risico bij de begroting 2020 beter inzichtelijk te hebben, zodat we deze dan ook hebben gekwantificeerd.

In de komende jaren zal bij het uitwerken van de overige ambities tevens moeten worden gezocht naar maatregelen die ervoor zorgen dat de ratio op minimaal 1 blijft. Fase 2 van het proces van Focus met Ambitie start binnenkort. Hierbij wordt uw raad uitgenodigd discussie te voeren over fundamentele keuzes die geld kunnen besparen of juist opleveren.

Gevraagd besluit:

- Instemmen met de in paragraaf 4.1 genoemde uitgangspunten ter verwerking in de begroting 2020 en de meerjarenbegroting 2021-2023.

Bijlage I

Integrale monitor

Inleiding

Introductie

Voor u ligt de eerste integrale monitor van de gemeente Kaag en Braassem. We zullen met elkaar op zoek moeten naar de juiste structuur, het juiste format en de juiste invulling. Door samen te leren zal de monitor de komende periode steeds completer worden en steeds beter aansluiten op de wensen en behoeften van de raad.

In de Samenwerkingsagenda 'Maak Meedoen Mogelijk' is er mandaat gegeven aan het college voor de onderwerpen waar raadsbrede steun is op de inhoud en de koers (witte teksten). De raad laat de uitvoering van deze onderwerpen over aan het college, onder voorwaarde dat het college verantwoording aflegt over deze onderwerpen.

Daarnaast zijn er in de Samenwerkingsagenda onderwerpen beschreven waar nog geen gezamenlijke koers voor is (paarse blokken). In de "paarse fase" zijn raad en college met elkaar in gesprek over koers en kaders. Dit zijn de onderwerpen waar we vooral de collectieve tijd aan besteden omdat deze belangrijk en omvangrijk zijn.

De voorliggende monitor gaat over de witte teksten uit de Samenwerkingsagenda. Op het moment dat er een raadsbesluit wordt genomen over een 'paars blok', wordt deze overgeheveld naar de witte tekst en zodoende ook opgenomen in de monitor. Een voorbeeld hiervan is de huisvesting van arbeidsmigranten.

Het vullen van de monitor zal de komende maanden, samen met de raad, steeds meer vorm en inhoud krijgen. Welke feiten hebben we nodig om te weten of we op koers liggen? Welke indicatoren zijn er te bedenken bij de bovenliggende afgesproken doelen? En op welke wijze kunnen we dit het best met elkaar bespreken?

Programma 1 Bestuur en regio

Introductie

De gemeente Kaag en Braassem heeft ervoor gekozen een aantal taken onder te brengen in een samenwerking. Wanneer de gemeente zowel een *bestuurlijk* als een *financieel belang* heeft in een andere partij, is dat voor de gemeente een verbonden partij.

Kaag en Braassem neemt deel aan de volgende verbonden partijen en vennootschappen.

➔ *Holland Rijnland*

Holland Rijnland is het samenwerkingsverband van en voor veertien gemeenten in het hart van de Randstad. Binnen Holland Rijnland wordt samengewerkt om de kwaliteit van wonen, werken, leren en leven van inwoners, ondernemers en instellingen te verbeteren.

➔ *Omgevingsdienst West Holland*

De Omgevingsdienst is een uitvoeringsorganisatie voor de wettelijke milieutaken die Kaag en Braassem bij haar heeft ondergebracht. Door het integraal aanpakken van omgevingsvraagstukken werken zij aan het verbeteren en bewaken van de kwaliteit en veiligheid van de leefomgeving in de regio Holland Rijnland.

➔ *Veiligheidsregio Hollands Midden*

Het vergroten van de veiligheid en veiligheidsgevoel van iedereen die in Hollands Midden woont, werkt en verblijft door taken op het gebied van brandweerbzorg, crisisbeheersing en rampenbestrijding efficiënt, effectief en professioneel te organiseren. Binnen de veiligheidsregio werken politie, brandweer, geneeskundige hulpverleningsorganisatie (GHOR) in de regio en alle 19 gemeenten intensief samen om dit te realiseren.

➔ *Regionale Dienst Openbare Gezondheidszorg Hollands Midden (RDOG HM)*

De RDOG Hollands Midden is een gemeenschappelijke regeling van 19 gemeenten in de regio Hollands Midden en heeft als doel: het bewaken, beschermen en bevorderen van de gezondheid van alle inwoners in Hollands Midden, in het bijzonder die van de meest kwetsbaren. Hierbij wordt actief samengewerkt met andere partijen in het sociaal domein, veiligheidsdomein, gezondheidszorg en openbaar bestuur.

➔ *Bedrijfsvoeringsorganisatie Rijn en Braassem (I&A)*

De bedrijfsvoeringsorganisatie kan worden ingezet voor bedrijfsvoering en uitvoerende taken en bestaat uit gemeente Alphen aan den Rijn en Kaag en Braassem. Een logische samenwerking omdat beide gemeenten ook al intensief samenwerken in het Sociale Domein en op het gebied van Belastingen en de daaraan gerelateerde ICT-onderwerpen. Een gemeenschappelijke informatievoorziening versterkt deze samenwerking.

Daarnaast zijn we aandeelhouder van: De Tweesprong B.V., Cyclus N.V., Alliander N.V., Oasen N.V., Bank Nederlandse Gemeenten N.V. en Gemeente Kaag en Braassem Grondexploitatie Braassemerland VOF.

Financiën en veiligheid

Op het gebied van financiën en veiligheid, de andere twee grote opgaven binnen dit programma, wachten ons de komende jaren stevige uitdagingen. Financieel gezien zal de gemeente het wegvallen van de precarioheffing op moeten vangen. Hierdoor dalen de inkomsten, terwijl het ambitieniveau van de gemeente onveranderd hoog blijft.

Op het gebied van veiligheid worden we ons steeds bewuster van de aanwezigheid van ondermijnende misdaad.

Paarse blokken

In de samenwerkingsagenda zijn onderstaande thema's als paars blok benoemd. Voor meer informatie over deze thema's wordt dan ook verwezen naar deze samenwerkingsagenda.

- Invloed op samenwerkingsverbanden
- Zelfstandigheid
- Inwonersparticipatie

1.1 Een betrouwbare gemeente

Maatschappelijk doel 1:

Bestuur en regio: een sterke organisatie

Wat willen we bereiken?

- Samenwerken in de regio op die onderdelen die we als gemeente niet zelf kunnen, of waarbij we de te leveren kwaliteit zelfstandig niet kunnen bieden
- We willen grip hebben op onze samenwerkingsverbanden om invloed uit te kunnen oefenen aan de voorkant

Wat gaan we ervoor doen?

	2020	2021
Per verbonden partij benoemen we in onze regionale agenda op welke thema's de focus ligt		
We beraden ons op toekomstige ontwikkelingen en op de vragen die ons in de toekomst gesteld zullen worden ¹		

Hoe meten/weten we dat?

	2017	2018	2019	2020
Actualiseren Regionale agenda	Ja	Nee	Ja	

Maatschappelijk doel 2:

Een structureel gezonde gemeente

Wat willen we bereiken?

- Een structureel sluitende begroting met een weerstandsratio van minimaal 1,0 voor structurele risico's en een algemene reserve voor het opvangen van incidentele risico's, met een zodanige omvang dat de solvabiliteit minimaal 20% bedraagt
- Een transparante, begrijpelijke begroting die inzicht biedt in de opgaven en budgetten

Wat gaan we ervoor doen?

	2020	2021
Transparant maken/houden van gemeentelijke opgaven en middelen en inzichtelijk maken van de keuzes		
Visuele publieksvriendelijke verbeelding van de begroting op de website en in de krant		

¹ Een deel van deze discussie omvat het 'paarse blok' over de zelfstandigheid van onze gemeente. Deze discussie zal separaat in de raad gevoerd worden.

Maatschappelijk doel 3:

Communicatie en participatie

Wat willen we bereiken?

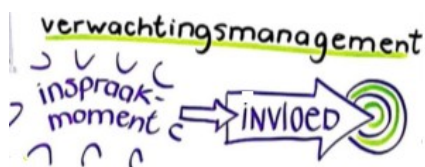
- Inwoners worden, conform de richtlijn participatief werken, in een zo vroeg mogelijk stadium betrokken bij beleidsvorming en -uitvoering en kunnen – in van te voren benoemde onderdelen – meedenken, meebeslissen en/of (mede-)uitvoeren
- Heldere en proactieve communicatie
- De dienstverlening aan onze inwoners en onze andere klanten is klantvriendelijk, laagdrempelig en vanzelfsprekend
- Inwoners krijgen ruimte om hun ideeën en initiatieven voor de openbare ruimte uit te voeren

Wat gaan we ervoor doen?

	2020	2021
Uitvoeren van een klanttevredenheidsonderzoek naar dienstverlening		
Opstellen van heldere kaders voor inwonersparticipatie, waardoor wederzijdse verwachtingen helder zijn		
Van elk participatietraject volgt een evaluatie om ervan te leren		
We werken met innovatieve vormen van participatie		

Wat mag het kosten? (overheveling vanuit het DIN)

▪ Uitvoeren klanttevredenheidsonderzoek dienstverlening in 2021	€ 15.000

1.2 Een veilige gemeente

Maatschappelijk doel:

Een veilige gemeente

Wat willen we bereiken?

- Bewustwording en kennisvergroting ondermijnende criminaliteit
- Veiligheid in de leefomgeving is vergroot
- De openbare ruimte is schoon, heel en veilig

Wat gaan we ervoor doen?

	2020	2021
Vergroten bewustwording door organiseren bijeenkomsten voor inwoners, bedrijven en instellingen, zoals cybercrime en ondermijning		
De buurtpreventienetwerken worden ondersteund		
Doelgerichte controles hot spots (onder andere schoolpleinen, speeltuinen, evenementen, kantes) door BOA's en politie		
Actief signaleren van mogelijke (woon)fraude door de werkgroep Woonfraude en gericht actie uitzetten om geconstateerde fraude aan te pakken		
Uitvoeren van de veiligheidsmonitor (1 x per 2 jaar in de oneven jaren)		
Handhaven permanente bewoning in recreatieobjecten		
Stimuleren om stakeholders een rol te laten nemen in het bijdragen aan de veiligheid van de leefomgeving		

Hoe meten/weten we dat?

	2018	2019	2020	2021
Veiligheidsbeleving onder inwoners (monitor)	7,7 (2017)			
Aantal winkeldiefstallen per 1.000 inwoners	0,2			
Aantal geweldsmisdrijven per 1.000 inwoners	2,1			
Aantal diefstallen uit woningen per 1.000 inwoners	1,5			
Vernielingen en beschadigingen in de openbare ruimte	3,3			
Aantal acties naar aanleiding van cijfers werkgroep (woon)fraude				

Programma 2 Sociaal domein

Introductie

Wettelijk kader

Voor het sociaal domein zijn met name de volgende vier wetten van belang:

- Wet publieke gezondheid (Wpg)
- Wet maatschappelijke ondersteuning 2015 (Wmo 2015)
- Jeugdwet
- Participatiewet

Deze wetten geven ons als gemeente de opdracht om bepaalde taken uit te (laten) voeren op het gebied van preventie, hulp en ondersteuning.

Uitvoering door derden

De uitvoering van de taken op het gebied van preventie, hulp en ondersteuning hebben wij grotendeels via een aanbesteding, subsidie of een dienstverleningsovereenkomst bij derden neergelegd. Denk daarbij aan partners als De Driemaster, GO!voor jeugd, Tom in de buurt, Alphen aan den Rijn (Serviceplein en Rijnvicus), Participe en RDOG. Wij sturen hierbij op doelen en resultaten, vanuit vertrouwen en gezamenlijke verantwoordelijkheid.

Omdat wij de uitvoering grotendeels bij onze partners hebben belegd, zijn in deze Richtnota niet veel concrete acties opgenomen. Dit betekent niet dat er niets gebeurt. Wij sturen op de uitvoering via onze opdrachten en het contractmanagement op deze opdrachten.

Paarse blokken

In de samenwerkingsagenda zijn onderstaande thema's als paars blok benoemd. Voor meer informatie over deze thema's wordt dan ook verwezen naar deze samenwerkingsagenda.

- Overdragen maatschappelijk vastgoed
- Overdracht kunstgrasvelden
- Voortbestaan sportaccommodatie De Tweesprong
- Realiseren IKC's

2.1 Een sociale gemeente

Maatschappelijk doel 1:

Goede basis en gelijke kansen

Wat willen we bereiken?

- Kinderen kunnen veilig opgroeien en hun talenten ontwikkelen
- Elk kind moet kunnen deelnemen aan sport en cultuur, ook als ouders niet over voldoende middelen beschikken
- Voor jeugdigen en/of hun ouders is er een kwalitatief en kwantitatief toereikend aanbod aan hulp
- Een leven lang leren is mogelijk voor iedereen

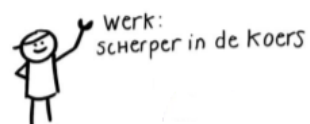
Wat gaan we ervoor doen?	2020	2021
Vergroten bereik van het Jeugdfonds Sport en Cultuur en Stichting Leergeld		
Vormgeven taalonderwijs in het kader van inburgering voor 2021		
In beeld krijgen van kinderen die opgroeien in armoede met name daar waar het gaat om verborgen armoede (werkende ouders)		
Verkennen en mogelijk uitvoeren van een pilot Schuldhulpverlening, waarbij het beoogde effect en het belang van het kind centraal staan		
<i>Project Realisatie IKC De Lei, Leimuiden</i>		
<i>Project Planvorming en realisatie IKC Oude Wetering (nntb)</i>		
<i>Project Planvorming en realisatie IKC Rijnsaterwoude</i>		
<i>Project Planvorming en realisatie IKC Woubrugge</i>		

Hoe meten/weten we dat?	2018	2019	2020	2021
Bereik Jeugdfonds Sport en Cultuur	122			
Bereik Stichting Leergeld	250			
Aandeel minderjarige kinderen in huishouden met inkomen tot 120% sociaal minimum	7,0%			
Aantal trajecten Talentcoaching (De Driemaster)	8			
Aandeel jongeren met jeugdhulp	13,4%*			
Aandeel jongeren met jeugdbescherming	0,7%			
Minimaal 80% van de cliënten en/of hun ouders ervaren de jeugdhulp als tijdig en passend	78%			
Minimaal 80% van de verwijzers en ketenpartners ervaren de jeugdhulp als tijdig en passend	92%			
Absoluut verzuim per 1.000 leerlingen	1,2%			
Relatief verzuim per 1.000 leerlingen	1,0%			
% vroegtijdig schoolverlaters zonder startkwalificatie	1,6%			
Aantal verwijzingen Halt per 10.000 inwoners	191			

* tweede helft van 2018

Maatschappelijk doel 2:

Iedereen kan meedoen

Wat willen we bereiken?

- Stimuleren van een betere aansluiting onderwijs - arbeidsmarkt
- Voor 2021 zijn 50 mensen uit de uitkering naar werk begeleid
- De verbinding van het werkgeversservicepunt met lokale ondernemers is vergroot
- Voor kwetsbare inwoners is tijdige en passende ondersteuning beschikbaar (ook gebruik makend van hun eigen netwerk, waardoor zij zelfstandig kunnen functioneren en langer thuis kunnen (blijven) wonen)
- Buurten en wijken ondersteunen elkaar

Wat gaan we ervoor doen?

	2020	2021
Gezamenlijk met onze partners uitvoering geven aan het project "50 voor 2021"		
Scholing bieden voor beschikbaar werk en zorgen voor goede randvoorwaarden (rijbewijzen, vaktaal, onderwijs voor statushouders, veiligheidscertificaat)		
De Driemaster gaat methodieken inzetten om het nabuurschap te vergroten		
Inkoop van maatschappelijke zorg en ondersteuning voor 2021 (inclusief verslavingspreventie)		
Inrichten bemoeizorg		
Project Realisatie 20 zorgunits voor mensen met dementie (Dagelijks Leven, Leimuiden)		
Project Realisatie 20 zorgunits voor mensen met dementie (Dagelijks Leven, Roelofarendsveen)		

Hoe meten/weten we dat?

	2018	2019	2020	2021
Aantal personen met een bijstandsuitkering (per 1.000 inwoners van 18 jaar en ouder)	16,4			
Uitstroom uit de bijstand richting werk	53			
Aantal lopende re-integratie-voorzieningen (per 1.000 inwoners van 15-74 jaar)	6,4			
Bij 75% van de inwoners met een ondersteuningsvraag verbetert of stabiliseert de situatie	75%			
Cliënten zijn tevreden over ondersteuning door Tom in de buurt	8,6			

Maatschappelijk doel 3:

- Voor iedere inwoner is op redelijke termijn een passende woning beschikbaar

Wat willen we bereiken?

- De sociale en betaalbare woningvoorraad is beschermd en blijft in stand
- Ruimte bieden voor CPO en nieuwe woonvormen
- Ruimte bieden voor doorstroming in de woningmarkt
- Passende huisvesting arbeidsmigranten

Wat gaan er ervoor doen?	2020	2021
Project Realiseren van twee skaeve hûsjes en minimaal één crisiswoning		
Regionaal uitvoeren van onderzoek naar de systematiek van woonruimteverdeling		
Jaarlijks maken van prestatieafspraken met woningcorporaties		
Doorontwikkelen kaders om sociale en betaalbare koop sociaal te houden (doelgroepenverordening)		
Project Sociale Woningbouw Van Alcmaerlaan (ESW, Hoogmade)		
Project Sociale Woningbouw Gerardusschool (ESW, Oude Wetering)		
Project Sociale Woningbouw Elzenlaan (ESW, Woubrugge)		
Project Herontwikkeling De Kolk, Oud Ade		
Project Hoogmadese Wetering, realisatie max. 38 woningen, Hoogmade		
Project A. de Graaflaan 20, realisatie 35 woningen, Woubrugge		
Project Planvorming en realisatie Leimuiden-West, Leimuiden		
Project Dorpshart Leimuiden		
Project Planvorming Sociale woningbouw op Connexxionterrein (ESW)		
Project Planvorming Dorpslab Rijsaterwoude		
Project Nieuwe Wetering Noord (kavel 2 t/m 6)		
Project Braassemerland, Roelofarendsveen		

Hoe meten/weten we dat?	2018	2019	2020	2021
Demografische druk	73,7%			
Aantal skaeve hûsjes	0			
Aantal gerealiseerde crisiswoningen	0			
Gemiddelde wachttijd huurwoning	5,7 jaar			
Gemiddelde actieve zoektijd	1,5 jaar			
Gemiddelde woonlasten eenpersoonshuish.		€ 775		
Gemiddelde woonlasten meerpersoonshuish.		€ 860		
Gemiddelde WOZ-waarde woningen		€ 263.000		
Aantal verstrekte blijversleningen				
Aantal verstrekte startersleningen				

huisvesting
arbeids-
migranten

wie, wat, waar?
kaders!

vraaggericht
bouwen

wat hebben we nodig?
starters
senioren
bijzondere woonvormen

Maatschappelijk doel 4:

Een gezonde gemeente

Wat willen we bereiken?

- Bevorderen gezondheid van onze inwoners / verminderen van gezondheidsbedreigende factoren

Wat gaan we ervoor doen?

	2020	2021
Afsluiten en naleven preventieakkoord met speciale aandacht voor het rookvrij maken van openbare plekken / plekken waar kinderen komen		
Aanpak overmatig alcohol- en drugsgebruik: preventie en handhaving		
Aanpak overmatig alcohol- en drugsgebruik: preventie en handhaving		

Hoe meten/weten we dat?

	2018	2019	2020	2021
Aantal geconstateerde overtredingen alcoholgebruik				
Aantal druggerelateerde overtredingen				
Aantal trajecten Welzijn op recept				

Wat mag het kosten? (overheveling vanuit het DIN)

- Uitvoeren onderzoek naar de impact van ontwikkelingen Schiphol

€ 10.000

Maatschappelijk doel 5:

In en door de samenleving

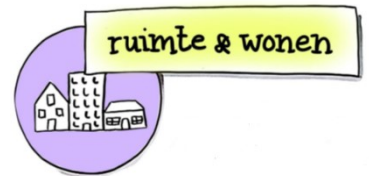
Wat willen we bereiken?

- De kracht van de samenleving wordt benut, versterkt en gefaciliteerd, waarbij oog is voor de grenzen van die kracht
- Eenzaamheid en sociale uitsluiting voorkomen dan wel beperken
- Inwoners voelen zich betrokken bij hun wijk, met participatie van stakeholders zoals woningbouwverenigingen en dorpsraden

Wat gaan we ervoor doen?

	2020	2021
De Driemaster, Tom in de buurt en GO! voor jeugd ontplooiën samen initiatieven rond het werven, begeleiden en verbinden van vrijwilligers en verenigingen		
De Driemaster en Tom in de buurt gaat activiteiten en methodieken inzetten om eenzaamheid te voorkomen / te beperken		
Ondersteunen van mantelzorgers, waarbij wordt aangesloten op hun behoefte		
Invoeren van tegenprestatie bij maatschappelijk vastgoed		

Programma 3 Ruimte en leefomgeving

Introductie

De vastgestelde MRSV biedt de ruimtelijke kaders voor de toekomstige ontwikkelingen van onze gemeente. De komende jaren zal de MRSV uitgewerkt worden tot een Maatschappelijke Omgevingsvisie in het kader van de Omgevingswet.

De economie is volop in beweging. Ondernemers binnen onze gemeente hebben door de groei van hun bedrijfsactiviteiten in bepaalde gevallen gebrek aan ruimte op de huidige locatie. De komende jaren staan we voor de uitdaging om voldoende bedrijfsruimte te blijven bieden om onze economie en bijbehorende werkgelegenheid te faciliteren.

In de dorpen van Kaag en Braassem is het fijn wonen. Ouderen willen hier graag blijven wonen, gezinnen met (jonge) kinderen vestigen zich hier graag, maar ook veel jongeren zouden graag de gelegenheid krijgen om zich als starter op de woningmarkt te huisvesten in één van de dorpen. Dit stelt ons voor een grote uitdaging op het gebied van de woningmarkt. Naast mooi wonen kun je in onze gemeente ook mooi recreëren. We staan open voor uitbreiding van nieuwe en bestaande recreatiebedrijven en het verbeteren / uitbreiden van wandel-, fiets- en vaarroutes.

Als gemeente zetten we ons in voor een schone, hele en veilige leefomgeving. Hierbij gaat het niet alleen om het openbaar groen, maar ook om de duurzaamheidsambities van de gemeente en de bereikbaarheid. Met name in de herinrichting van wegen en het onderhoud / vervangen van de riolering gaat veel geld om.

Paarse blokken

In de samenwerkingsagenda zijn onderstaande thema's als paars blok benoemd. Voor meer informatie over deze thema's wordt dan ook verwezen naar deze samenwerkingsagenda.

- Uitbreiding bedrijventerreinen
- Inbreiden / uitbreiden
- Grondexploitaties
- Hoogbouw
- Recreatieve initiatieven passend in de omgeving
- Agrariërs
- Verkeersveiligheid
- Parallelweg landbouwverkeer
- Ontsluiting Leimuiden / doorstroming N207
- Openbaar groen in de wijk
- Locaties opwekken duurzame energie
- Verwachtingen nieuwe duurzaamheidsagenda
- Huisvesting arbeidsmigranten -> inmiddels besloten, en dus geen paars blok meer

3.1 Een groene en duurzame gemeente

Maatschappelijk doel 1:

Kaag en Braassem is energieneutraal

Wat willen we bereiken?

- Verduurzamen gemeentelijk vastgoed
- Het energieverbruik op het gemeentehuis en de gemeentewerf terugbrengen
- Het energieverbruik door gemalen en pompen van de riolering met 12.500 kWh per jaar verlagen
- Het restafval per inwoner per jaar is afgenomen naar maximaal 100 kilo
- Energietransitie versnellen door inzet van energiecoaches/-ambassadeurs
- In 2025 willen wij 163 terajoule aan energie besparen (lokale bijdrage aan regionale opgave Energieakkoord)
- In 2025 willen wij 170 terajoule aan duurzame energie opwekken (lokale bijdrage aan regionale opgave Energieakkoord)

Wat gaan we ervoor doen?	2020	2021
Versneld vervangen van de verlichting in het gemeentehuis		
Pilot met het op afstand uitschakelen van de ICT		
Het isoleren van de leidingen en slimmer omgaan met de verwarming in het gemeentehuis en op de gemeentewerf		
Onderzoeken of er extra panelen geplaatst kunnen worden op het gemeentehuis		
Plaatsen van zonnepanelen op de gemeentewerf		
Gemeentelijk wagenbezit stap voor stap verduurzamen wanneer de afschrijfperiode is verstreken		
Uitwerken Warmtevisie Kaag en Braassem (wordt geïntegreerd in Omgevingsvisie)		
Realiseren van andere manieren van inzameling en stimuleren van afvalscheiding op scholen en bij sportverenigingen		
Continueren van inzet op gedragsverandering bij afval scheiden		
Evalueren effectiviteit van Diftar		
Continueren en uitbreiden duurzaamheidslening		
Continueren en uitbreiden energiescans voor verenigingen en MKB		
Ondersteuning en facilitering van de energiecoaches/-ambassadeurs		
Ondersteuning en facilitering van het duurzaamheidsplatform		
Opstellen van een maatregelenpakket om de tussentijdse doelstellingen van het Energieakkoord van Holland Rijnland te behalen		
Ondersteunen / adviseren inwonersinitiatieven (o.a. haalbaarheidsonderzoek)		

Hoe meten/weten we dat?	2018	2019	2020	2021
Energieverbruik op het gemeentehuis	260.000 kWh 25.682 m3 gas			
Besparing energie pompen en gemalen	150.000 kWh			
Hernieuwbare elektriciteit gemeentehuis op jaarbasis	11.000 kWh			
Hernieuwbare elektriciteit gemeentewerf op jaarbasis	0 kWh			
Restafval per inwoner (kilo per inwoner)	117 kg			
Aantal duurzaamheidsleningen	5			
Aantal duurzaamheidsadviezen van de duurzaamheidscoaches	0			
Aantal energiescans maatschappelijke verenigingen en MKB	6			
Aantal zonnepanelen in de gehele gemeente	21.000			

Maatschappelijk doel 2:

Kaag en Braassem heeft een biodiverse omgeving

Wat willen we bereiken?

- Bodemdaling in het agrarisch veenweidegebied wordt tegengegaan
- De biodiversiteit binnen onze gemeente wordt vergroot
- Zorgdragen voor meer CO²-compensatie

Wat gaan we ervoor doen?	2020	2021
Samen met de LTO, ODWH en regiogemeenten ontwikkelen van maatregelen en experimenten om bodemdaling tegen te gaan met behoud van de agrarische functie of een andere toekomstige functie		
Bewustwording onder agrariërs vergroten door het organiseren van minimaal één klimaattafel per jaar		
Inzichtelijk maken van huidige biodiversiteit in Kaag en Braassem en opstellen actieplan		
We volgen actief de initiatieven en onderzoeken binnen het Groene Hart om bodemdaling van veenweidegebieden tegen te gaan, waaronder de Green Deal Bodemdaling.		
Het maaibeeld aanpassen op biodiversiteitsdoelstellingen		
Project Aanleggen/afronden realisatie Ghoybos		

Hoe meten/weten we dat?	2018	2019	2020	2021
Aantal bomen in de gemeente	9.601			
Hagen (in meter)	9800			
Bos (in km2)	0,1147			
Bosplantsoen (in km2)	0,073			
Gras / Gazon (in km2)	0,221			
Gras / Berm (in km2)	0,551			
Gras / Bloemrijk (in km2)	0,0185			
Heesters (in km2)	0,1437			

Wat mag het kosten? (overheveling vanuit het DIN)	
▪ Uitwerken duurzaamheidsagenda (2020) - Energiescans - Faciliteren energicoaches/ -ambassadeurs - Uitwerken Warmtevisie - Ondersteunen duurzaamheidsplatform - Ondersteunen bewonersinitiatieven ▪ Ambtelijke inzet Energieakkoord - Realiseren van andere manieren van inzamelen en scheiden van afval bij scholen en sportverenigingen ▪ Bijdrage aan Energieakkoord Holland Rijnland	€ 25.000 € 40.000 € 26.794

3.2 Een aantrekkelijke gemeente

Maatschappelijk doel 1:

Voldoende, veilige en aantrekkelijke bedrijventerreinen

Wat willen we bereiken?

- Ondernemers hebben de ruimte om door te groeien
- We creëren werkgelegenheid voor onze (lokaal) groeiende bevolking
- Onze bedrijventerreinen zijn hoogwaardig, veilig en aantrekkelijk

Wat gaan we ervoor doen?	2020	2021
Aanjagen van ontwikkeling bedrijfslocaties op Drechthoek II (Leimuiden) en Bospolder (Hoogmade)		
Ontwikkelen nieuw bedrijventerrein op een nog te bepalen locatie		
Behartigen van de belangen voor onze bedrijvigheid, en het effect daarop als gevolg van de mogelijke viaductverbreding in de A4 (Lasso)		
Project Ontwikkelen Connexxionterrein		
Certificering van alle bedrijventerreinen i.h.k.v. Keurmerk Veilig Ondernemen		
Faciliteren van collectieve initiatieven uit de markt, zoals het opzetten van een Bedrijven InvesteringsZone (BIZ)		
In kaart brengen van herontwikkelings- en/of revitaliseringsbehoefte op de huidige bedrijventerreinen		
Intensiveren controles op bedrijventerreinen illegale vestiging, bewoning en ondermijning		

Hoe meten/weten we dat?	2018	2019	2020	2021
Arbeidsparticipatie (per 1.000 inwoners 15-74 jaar)	692			
Vestiging van bedrijven (per 1.000 inwoners 15-64)	131,9			
Aantal banen (per 1.000 inwoners 15-64 jaar)	498,6			
Aantal bedrijventerreinen met het keurmerk KVO	2			

Maatschappelijk doel 2:

Aantrekkelijke en compacte winkelgebieden

Wat willen we bereiken?

- Een aantrekkelijk winkelhart in Leimuiden
- Een aantrekkelijk winkelhart in Roelofarendsveen (eenheid)
- Basisvoorzieningen in de kernen in stand houden

Wat gaan we ervoor doen?	2020	2021
Project Herinrichten Noordplein (Roelofarendsveen) inclusief een logische aansluiting met het Zuidplein		
Faciliteren van een mogelijke gebiedsontwikkeling in het noordelijk deel van het centrum van Leimuiden		
Ontwikkelen van een aanpak voor vrijkomende (verspreid liggende) winkelpanden buiten de centrumgebieden		
Aandacht voor de bevoorrading van winkelgebieden (vrachtverkeer)		

Maatschappelijk doel 3:

Het versterken van de recreatieve sector

Wat willen we bereiken?

- Het realiseren van een toeristische trekpleister
- Het bevorderen van de recreatieve uitstraling van de gemeente
- Profileren als watersportgemeente
- Optimaliseren van infrastructurele voorzieningen

Wat gaan we ervoor doen?

Wat gaan we ervoor doen?	2020	2021
Doorontwikkeling boulevard aan de Braassem		
Realiseren van informatiepanelen		
Inventariseren mogelijkheid eerder realiseren tweede sluis Braassemerland		
Beter en duidelijker verbinden van alle bestaande fiets-, wandel- en vaarroutes incl. overnachtingsmogelijkheden		
Project Ontwikkelen locatie Boot-Beton		
Sterke samenwerking met Kaag en Braassem Promotie, als trekker voor de PR, marketing en innovatie.		
Versterken Kaag en Braassem Promotie als marketingorganisatie (wens raad?)		

Hoe meten/weten we dat?

Hoe meten/weten we dat?	2018	2019	2020	2021
Banen in Recreatie & Toerisme per 1000 inwoners	64,2			

Wat mag het kosten? (overheveling vanuit het DIN)

Ophogen cofinancieringsbudget Groen en Natuur (2020)

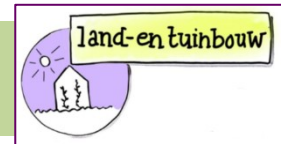
In te zetten voor de doorontwikkeling van de boulevard, het realiseren van informatiepanelen en het inventariseren van de mogelijkheid voor een tweede sluis Braassemerland

€ 50.000

Maatschappelijk doel 4:

Aantrekkelijke agrarische sector

Wat willen we bereiken?

- Het behouden van de bedrijven als beeldbepalende sector voor onze gemeente
- Het stimuleren van de werkgelegenheid en innovatie binnen de agrarische sector
- Het beperken van landbouwverkeer door de kernen van onze gemeente

Wat gaan we ervoor doen?

We stimuleren kleinschalige nevenactiviteiten in de agrarische sector, om de sector rendabel en zichtbaar te maken/houden

We onderzoeken samen met buurgemeenten en de LTO mogelijkheden om het landbouwverkeer te verminderen

2020

2021

3.3 Een leefbare gemeente

Maatschappelijk doel:

Een leefbare gemeente

Wat willen we bereiken?

- De openbare ruimte is schoon, heel en veilig
- Inwoners voelen zich betrokken bij hun wijk en krijgen ruimte om hun ideeën en initiatieven voor de openbare ruimte uit te voeren

Wat gaan we ervoor doen?	2020	2021
Inzetten 'Groen en doen'		
Opstellen toetskader voor inwonersinitiatieven		
Experimenteren met dorps/wijkbudgetten		
Integrale aanpak zwerfafval gericht op gezamenlijke aanpak in de wijk, preventie, bewustwording en gedragsverandering, stimuleren wijkadoptie		
Inzetten op gedragsverandering om de eigen leefomgeving schoon, heel en veilig te houden		

Hoe meten/weten we dat?	2018	2019	2020	2021
Aantal bomen in de gemeente	9.601			
Hagen (in meter)	9800			
Bos (in km2)	0,1147			
Bosplantsoen (in km2)	0,073			
Gras / Gazon (in km2)	0,221			
Gras / Berm (in km2)	0,551			
Gras / Bloemrijk (in km2)	0,0185			
Heesters (in km2)	0,1437			

Wat mag het kosten? (overheveling vanuit het DIN)

Jaarlijks realiseren extra wensen openbare ruimte (Parels)

€ 25.000

3.4 Een goed bereikbare gemeente

Maatschappelijk doel 1:

Het behouden en (indien mogelijk) vergroten van de bereikbaarheid van onze gemeente per auto, OV en fiets

Wat willen we bereiken?

- Een vorm van openbaar vervoer in alle kernen van de gemeente
- Minimaal behoud en indien mogelijk verbeteren en optimaliseren van het huidige openbaar vervoer
- Een goede aansluiting op de bovenlokale (trein)stations van Alphen aan den Rijn, Leiden, Nieuw Vennep en Schiphol
- Goede bereikbaarheid met de auto en de fiets en verminderen van sluipverkeer als gevolg van files op A- en/of N-wegen

Wat gaan we ervoor doen?

Wat gaan we ervoor doen?	2020	2021
Stimuleren van infrastructurele verbindingen met de buurtbus		
Gesprekspartner voor landelijke partijen bij het verbreden van de A4		
Gesprekspartner voor regionale partijen bij het opwaarderen van het fietspadennetwerk inclusief aanleg snelfietspaden		
Tegengaan sluipverkeer, ook bij omleidingen van gemeentelijke projecten		

Maatschappelijk doel 2:

Goede en veilige wegen

Wat willen we bereiken?

- Duidelijke voorrangssituaties
- Goed onderhouden wegen
- Een veilige en eenduidige inrichting van de wegen
- Draagvlak voor de nieuwe inrichting van wegen

Wat gaan we ervoor doen?

Wat gaan we ervoor doen?	2020	2021
▪ Inzetten op gedragsverandering van weggebruikers ▪ Participatietrajecten bij de planvorming voor de herinrichting van wegen		
Projecten Leimuiden		
➤ Dr. Stapenseastraat (reconstructie weg, icm Dorpshart Leimuiden)		
➤ Berkenlaan en Peppelstraat (reconstructie weg)		
➤ Ieplaan (reconstructie weg)		
➤ Kastanjelaan (reconstructie weg)		
➤ Infrastructuur IKC Leimuiden		
➤ Acacialaan (reconstructie weg)		
➤ Passage N207 (provinciaal project)		

Wat gaan we ervoor doen?	2020	2021
Projecten Oud Ade		
➤ Vervangen Lange Brug		
➤ Oud Adeselaan (vervangen kunstwerk)		
➤ Leidseweg (vervangen kunstwerk)		
Projecten Roelofarendsveen		
➤ Langeweg – Noorderhemweg (vervangen brug door duiker)		
➤ Pastoor Onelplein (vervangen brug)		
➤ Anemonenstraat (reconstructie weg)		
➤ Fresiastraat (reconstructie weg)		
➤ Rozenhof (reconstructie weg)		
➤ Gerberastraat (reconstructie weg)		
Projecten Woubrugge		
➤ Schoolstraat (reconstructie weg)		
➤ Bateweg (reconstructie weg)		
➤ Wilhelminalaan (reconstructie weg)		
➤ Julianalaan (reconstructie weg)		
➤ Beatrixplantsoen (reconstructie weg)		
➤ Emmalaan (reconstructie weg)		
➤ Zwanenbloem (kunstwerk)		
➤ Bateweg 1 (vervangen kunstwerk)		

	2018	2019	2020	2021
Door politie geregistreerde verkeersongevallen	149			
Aantal meldingen openbare ruimte				

Wat mag het kosten? (overheveling vanuit het DIN)	
▪ Uitvoeren vervolgfases IBOR	€ 550.000

Bijlage II

Algemene en lokale ontwikkelingen

Algemene ontwikkelingen

Overzicht algemene ontwikkelingen

Figuur 11: Overzicht algemene ontwikkelingen met financiële consequenties (bedragen x € 1.000)²

Algemene ontwikkelingen met financiële consequenties	2020	2021	2022	2023
Implementatie wijzigingen Omgevingswet (progr 3) (In 2019-2021 pm tlv algemene reserve, zie risicoparagraaf)	200 N	pm N	pm N	pm N
Bijdrage uit algemene reserve voor implementatie Omgevingswet	-200 V	pm N	pm N	pm N
Salarissen: 3,5% *1)	353 N	353 N	353 N	353 N
Verwachte mutatie algemene uitkering obv indexering salarissen	0	0	0	0
Totaal algemene ontwikkelingen met financiële consequenties	353 N	353 N	353 N	353 N

Toelichting op de algemene ontwikkelingen

Implementatie Omgevingswet

De nieuwe Omgevingswet betekent een volledige herziening van de wet- en regelgeving voor de fysieke leefomgeving. De regels voor ruimte, wonen, infrastructuur, milieu, natuur en water worden gebundeld. De wet zou medio 2019 in werking treden, maar momenteel is de verwachting dat de Omgevingswet in 2021 in werking treedt. Naast de brede herziening van de regelgeving vraagt de Omgevingswet ook om een andere werk- en denkwijze van overheden, inwoners en bedrijven. Integraal werken en meer ruimte voor initiatieven zijn belangrijke uitgangspunten. De rijksoverheid betaalt de investeringskosten die samenhangen met de wet zoals de centrale digitale voorzieningen.

Gemeenten moeten zelf de kosten dragen voor de transitie naar het werken met de nieuwe wetgeving. De omslag in wetgeving vraagt om een zorgvuldige voorbereiding. Dat geldt voor de aanpassing van (digitale) systemen, het voorbereiden van de nieuwe visie, plannen en vergunningstrajecten en om verandering in houding en dienstverlening. De VNG heeft een rekenmodel ontworpen waarmee gemeenten een eerste indicatie kunnen krijgen van kosten voor de invoering van de Omgevingswet. Het model werkt op basis van gemeentegrootte en omvat de visie- en planvorming, de instrumenten, dienstverlening, werkprocessen, opleidingen en de informatiearchitectuur. De uitkomsten zijn in deze fase slechts indicatief op te vatten. Een eerste doorrekening voor de gemeente Kaag en Braassem resulteert in een bedrag van € 2,4 miljoen voor de invoeringskosten tot en met 2024.

Afhankelijk van de concrete veranderopgave in Kaag en Braassem zijn de invoeringskosten en exploitatielasten op een later moment meer exact in beeld te brengen. Vooralsnog nemen we dit bedrag op als een risicoreservering onder aftrek van de werkelijke bestede bedragen van 2017-2018 (€ 248.000) en de jaareinde verwachting voor 2019 (€ 202.500). In deze Richtnota is een raming voor 2020 opgenomen van € 200.000. Van dit bedrag is een bedrag van € 67.500 geraamd voor werkzaamheden in verband met de implementatie van de Omgevingswet. Dit zijn ramingen voor externe advisering, communicatie dienstverlening, het aanpassen van werkprocessen, het scholen van medewerkers en het digitaliseren van informatie. Voor het opstellen van de omgevingsvisie is een bedrag geraamd van € 47.500.

² -bedragen zijn voordelig, + bedragen zijn nadelig

Voor het omgevingsplan is een bedrag geraamd van € 85.000. Dit is voor externe advisering en scholing en voorlichting. In totaal komt hiermee de raming voor 2020 op € 200.000.

Salarissen

De onderhandelingen over de salarissen voor 2019 en 2020 lopen al een tijdje. Onlangs heeft de VNG een laatste loonbod gedaan van 4,9 procent voor twee jaar (2019 en 2020). In 2019 hebben wij al 2,5% structureel bijgeraamd op basis van de salariseis van de bonden op dat moment. De VNG heeft ons geadviseerd om rekening te houden met een salarisafpraak in de CAO die boven het laatste bod van 4,9% ligt. Wij zijn uitgegaan van 6% over twee jaar, dus voor 2020 nog een verhoging van 3,5%. Als er in de komende maanden meer duidelijkheid komt, zullen wij de effecten hiervan in de begroting 2020 en zo nodig in de Najaarsnota 2019 verwerken.

Lokale ontwikkelingen

Overzicht lokale ontwikkelingen

Figuur 12: Overzicht lokale ontwikkelingen met financiële consequenties

Lokale ontwikkelingen:	2020	2021	2022	2023
Programma 1:				
Contributie Nederlandse vereniging van Raadsleden en ombudsman	7 N	7 N	7 N	7 N
Variatie in opleidingsbudget Raad	-1 V	-2 V	2 N	1 N
Uitkering voormalig wethouders	30 N	30 N	30 N	30 N
Verbonden partijen: Bijdrage Veiligheidsregio, Brandweer en crisisbeheersing	117 N	139 N	139 N	139 N
Verbonden partijen: Bijdrage Veiligheidsregio, Meldkamer en oranje kolom	-33 V	-33 V	-33 V	-33 V
Subtotaal programma 1:	121 N	141 N	145 N	144 N
Programma 2:				
Verbonden partijen: hogere bijdrage RDOG conform conceptbegroting 2020	122 N	122 N	122 N	122 N
Jeugd (overeenkomst Go! en HR TWO)	-226 V	-472 V	-472 V	-472 V
Voorbereiding op nieuwe taak beschermd wonen	25 N	-	-	-
Mutatie leerlingenvervoer (nav aanbesteding in 2019)	104 N	104 N	104 N	104 N
Sportakkoord (gedekt uit algemene middelen)	20 N	20 N	-	-
Invoering Wet verplichte ggz (gedekt uit algemene middelen)	26 N	27 N	27 N	27 N
Subtotaal programma 2:	71 N	-199 V	-219 V	-218 V
Programma 3:				
Mutatie secretarieleges burgerzaken, kabels en leidingen	-25 V	-25 V	-25 V	-25 V
Vergoeding reclamemast	-7 V	-7 V	-7 V	-7 V
Klein materiaal buitendienst	3 N	3 N	3 N	3 N
Mutatie verkiezingen	-	10 N	10 N	10 N
Verbonden partijen: hogere bijdrage ODWH conform conceptbegroting 2020	52 N	52 N	52 N	52 N
Verhoging budget onderhoud wegen ivm rioolwerkzaamheden	65 N	65 N	65 N	65 N
Mutatie budget onderhoud wegen door actualisatie investeringen vs groot onderhoud	178 N	-473 V	86 N	86 N
Mutatie dotatie aan reserve IMNOR door actualisatie investeringen IBOR	118 N	177 N	237 N	296 N
Mutatie onttrekking uit reserve IMNOR ter dekking kapitaallasten door actualisatie	-54 V	-44 V	-69 V	-143 V
Subtotaal Programma 3:	331 N	-242 V	351 N	336 N
Overige lasten (alle programma's)				
Diverse overheadkosten en -bijdragen (werving, verzekering, publicatie verordeningen, deurwaarder,	75 N	75 N	75 N	75 N
Mutatie gemiddelde rentelasten, ivm herfinanciering 23,5 mln	-800 V	-600 V	-600 V	-600 V
Mutaties kapitaallasten vervangingsinvesteringen ten opzichte van meerjarenbegroting 2019-2021	-55 V	-40 V	-24 V	49 N
Subtotaal overige lasten (alle programma's)	-780 V	-565 V	-549 V	-476 V
Algemene dekkingsmiddelen				
Mutatie algemene uitkering	-955 V	-733 V	-316 V	-757 V
Mutatie algemene uitkering voor sportakkoord	-	-	-	-
Verhoging ozb, rzb en forensenbelasting met stijging van 1,5% (Bron: CFB, indexering cpi 2020 dd maart 2019)	-82 V	-82 V	-82 V	-82 V
Subtotaal algemene dekkingsmiddelen	-1.037 V	-815 V	-398 V	-839 V
Totaal noodzakelijke aanpassingen obv lokale ontwikkelingen	-1.293 V	-1.679 V	-670 V	-1.054 V

Toelichting op de lokale ontwikkelingen

In bovenstaande figuur zijn ontwikkelingen weergegeven die invloed hebben op de meerjarenbegroting. Het gaat om onontkoombare ontwikkelingen. Ontwikkelingen die zijn ontstaan door actualisatie van begrotingen van verbonden partijen, uitbreiding van taken voor de gemeente, bijstelling van budgetten op basis van ervaringscijfers of bijgestelde plannings in de uitvoering van werkzaamheden, aflossing en herfinanciering van langlopende leningen en de meicirculaire. De belangrijkste aanpassingen zijn hieronder per programma toegelicht:

Programma 1

De totale bijstelling bedraagt € 121.000 in 2020, oplopend tot € 144.000 in 2023. De grootste bijstelling in dit programma betreft de bijdrage aan de Veiligheidsregio. Deze is in overeenstemming gebracht met de bijdrage volgens de begroting 2020-2023. De contributies en uitkering aan voormalig wethouders zijn al toegelicht in tussentijdse rapportages en/of jaarrekening en worden nu structureel in de begroting verwerkt.

Programma 2

De meest in het oog springende aanpassing in programma 2 is de gedeeltelijke vrijval van de budgetten voor jeugd. Dit heeft te maken met de overeenkomst die in 2018 is gesloten met Go! De budgetten voor jeugd zijn aangepast aan deze overeenkomst. Verder is de bijdrage aan RDOG in overeenstemming gebracht met hun begroting 2020-2023 en zijn de kosten voor leerlingenvervoer gestegen als gevolg van de nieuwe overeenkomst na aanbesteding in 2019.

Programma 3

De grootste structurele bijstelling in programma 3 betreft de stijgende dotatie aan de reserve IMNOR ter dekking van de kapitaallasten voor de verplichte activering van de investeringen in de openbare ruimte. Sinds 2017 zijn wij verplicht deze investeringen met maatschappelijk nut te activeren. Aangezien er bij de meeste investeringen wordt afgeschreven in 30 jaar, zullen deze lasten tot 2047 stijgen en zal pas daarna ook sprake zijn van een vrijval van kapitaallasten, waardoor de dotatie aan de reserve dan een stabiel patroon zal hebben. Daarnaast is het budget voor onderhoud wegen in exploitatie en investeringen aangepast aan de hand van de bijgestelde plannings. Tevens is het budget voor onderhoud wegen op basis van het vastgestelde GRP 2019-2023 bijgesteld. In totaal een bijstelling van ruim € 300.000 nadelig. Het voordeel in 2021 wordt veroorzaakt door de in dat jaar geplande werkzaamheden die geactiveerd moeten worden. Dit levert in dat specifieke jaar een voordeel op, maar vraagt een hogere dotatie aan de reserve voor de jaren daarna.

Overhead, rente en mutaties kapitaallasten door vervangingsinvesteringen

De overheadkosten stijgen met € 75.000. Dit is zo'n 1,25% van de totale overheadlasten en heeft betrekking op de volgende zaken: de arbeidsmarkt wordt krappere, waardoor we een structurele stijging zien van de werving- en selectiekosten om vacatures ingevuld te kunnen krijgen. Verder zien we een stijging van kosten voor WA-verzekeringen en voor juridische ondersteuning. Tot slot bestaan de stijgende overheadkosten uit structurele kosten voor een verplichte publicatie van verordeningen en kosten van een piketregeling voor bouw- en woningtoezicht.

In 2019 hebben wij € 23,5 miljoen van onze langlopende geldleningen afgelost en opnieuw gefinancierd. Door de daling van de rente levert dit een belangrijk voordeel op in onze begroting. In de bijstelling zijn wij uitgegaan van een lagere rentelast van € 800.000 in 2020 en in verband met herfinanciering in 2020 daarna € 600.000 structureel. Naar verwachting is het voordeel na 2020 hoger, omdat we momenteel tegen een lager percentage kunnen lenen dan waarbij we structureel rekening mee hebben gehouden. De structurele bijstelling hebben we uit voorzichtigheidsoverwegingen wat minder positief ingestoken, de structurele bijstelling is gebaseerd op een rentepercentage van 2%.

Tot slot is er per saldo sprake van vrijval van kapitaallasten voor vervangingsinvesteringen. Door latere vervanging of in enkele gevallen geen vervanging zijn de rentelasten bijgesteld op basis van de actuele inzichten.

Algemene dekkingsmiddelen

De mutatie algemene uitkering is gebaseerd op de Meicirculaire 2019. Hoewel er sprake is van een negatief accres, is er voor onze gemeente toch sprake van een hogere bijdrage in de komende jaren. Deze hogere bijdrage is veroorzaakt door extra middelen voor jeugdhulp in 2019-2021, loon- en prijsontwikkelingen in 2020-2023 door het verleggen van het basisjaar 2019, loon- en prijscompensatie in het sociaal domein voor 2019-2023 en toename van het aantal inwoners en met name ook toename van het aantal jongeren. De positieve bijstellingen worden aan de andere kant weer verminderd door een lagere bijdrage vanaf 2020 door het wegvallen van het aantal leerlingen in het voortgezet onderwijs. Per saldo een positieve bijstelling.

Om ook in de toekomst een structureel een sluitende begroting te houden en aan onze ratio's te kunnen voldoen zijn de OZB, de RZB en de forensenbelasting verhoogd met een prijsindex van 1,5%.

Bijlage III

Risico-inventarisatie

Risico-inventarisatie

Overzicht risico's met financiële consequenties

Figuur 13: Overzicht risico's met financiële consequenties (bedragen x € 1.000)

Omschrijving risico per categorie	Kans Risico klasse	Gevolg Raming schade	Risico (kans x gevolg)				
			Incidenteel	Structureel			
				2020	2021	2022	2023
Financieel							
1 Wmo	50%	150	75	0	0	0	0
2 Reguliere jeugdhulp	30-80%	630-1.220	0	276	366	976	976
3 JB/ JR en gesloten jeugdhulp	50%	50	0	25	25	25	25
4 Sociale woningbouw	50%	1.050	525	0	0	0	0
5 Groot onderhoud 't Spant	90%	140		126	126	126	126
6 Pontveren		0	0	pm	pm	pm	pm
7 Kunstwerken (bruggen, duikers etc.)		0		pm	pm	pm	pm
Milieu							
8 Asbestverwijdering		0	pm	0	0	0	0
Product/ diensten							
9 Bestrijding essentaksterfte/ kastanje bloedingsziekte	50%	85	43	5	5	5	5
10 Openbaar groen	90%	156		140	140	140	140
11 Implementatie omgevingswet		2.400	1.750	0	0	0	0
12 Afvalinzameling/ afvalverwerking	61%	469		230	173	115	58
Verbonden partijen							
13 Algemeen	50%	193		97	97	97	97
14 BVO Rijn en Braassem		258		258	258	258	258
Gekwantificeerde risico's			2.392	1.157	1.190	1.742	1.685

Toelichting op de risico's

1. Wmo

De Wmo betreft een opneinde-regeling. Dit betekent dat wij als gemeente maatschappelijke ondersteuning moeten bieden, ook als het budget op is. Een aantal dure woningaanpassingen kan bijvoorbeeld extra lasten met zich meebrengen. Omdat het onzeker is wanneer inwoners meer dan verwacht een beroep doen op een dergelijke woningaanpassing, is ervoor gekozen hiervoor een risico op te nemen in de risicoparagraaf. Een aanvraag voor een grote woningaanpassing staat op zichzelf en heeft geen structureel effect, maar heeft mogelijk een incidenteel effect op de algemene reserve. Op basis van ervaringscijfers van voorgaande jaren achten wij het verantwoord om dit risico incidenteel in te schatten op € 150.000 met een kans van 50%.

2. Reguliere jeugdhulp

In 2017 is de jeugdhulp succesvol aanbesteed en is een contract afgesloten met GO! voor *Jeugd* (GO!). 2018 was grotendeels een overgangsjaar (tot augustus), waarbij de jeugdhulp is overgedragen aan GO!. 2019 is het eerste jaar dat de jeugdhulp volledig door GO! wordt geleverd. In deze Richtnota 2020-2023 (lokale ontwikkelingen) is het budget bijgesteld conform de afspraken met GO!. Bij de inschrijving heeft GO! risico's geïnteriseerd. Als deze risico's zich voordoen en beheersmaatregelen leveren onvoldoende resultaat, kan het – op grond van de overeenkomst – zo zijn dat we extra budget toekennen. De impact hiervan hebben we gelijkgesteld aan het verschil tussen de omvang van de kosten voor jeugdhulp in 2017 en de jaarbedragen waarvoor GO! zich heeft ingeschreven. Wij schatten de kans op hogere kosten in 2019 in op 50%. In verband met het wijzigen van de regels rondom het woonplaatsbeginsel is de kans in de contractjaren 2020 en 2021 lager, te weten 30%. Indien het contract door GO! wordt beëindigd per 2022 is het risico groot dat de kosten voor jeugdhulp in 2022 en 2023 aanzienlijk zullen stijgen. De kans op hogere kosten wordt dan geschat op 80%.

3. JB/ JR en gesloten jeugdhulp

De zorg verband houdende met jeugdbescherming/ jeugdreclassering en gesloten jeugdhulp wordt regionaal ingekocht via Jeugdhulp Holland Rijnland. Voor deze vormen van jeugdhulp geldt een wettelijke regionale samenwerking. Eind 2018, na afronding van de begroting 2019, moest regionaal een keuze gemaakt worden op basis van welke verdeelsleutel de kosten over de diverse gemeenten zouden worden verdeeld. Inmiddels is bekend dat voor de begroting en realisatie 2020 zal worden gerekend met een gemiddelde over de realisatie van de jaren 2016, 2017 en 2018. In 2018 zagen we een stijging in met name de kosten voor gesloten jeugdhulp, als gevolg van een toename van het aantal jeugdigen in deze relatief dure vorm van jeugdhulp. De stijging is hoger dan die in de regio waardoor wij voor onze gemeente in 2020 rekening moeten houden met een hoger aandeel van de totale kosten JB/JR en gesloten jeugdhulp. Binnen zowel JB/JR en gesloten jeugdhulp zien we de kosten (regionaal) toenemen, anderzijds weten we nu wel met welke verdeelsleutel we rekening moeten houden. Het risico is daarom voor 2020 en verder bijgesteld naar € 50.000 met een kans van 50% dat dit risico zich voordoet.

4. Sociale woningbouw

In 2018 heeft uw raad de grondexploitaties voor sociale woningbouw bij de locaties Gerardusschool, Van Egmond en Van Alcmaerlaan geopend. De restantboekwaarde van de Gerardusschool is ten laste van de algemene reserve gebracht. Ook is er in 2018 bij de opening van de grondexploitaties en later ook actualisaties daarvan een verliesvoorziening getroffen ter dekking van te verwachten verliezen op deze grondexploitaties. Voor de risicoparaagraaf blijft dan alleen nog de ontwikkeling van het Connexxionterrein over als risico. Of daar sociale woningbouw gaat komen of dat het terrein een andere bestemming gaat krijgen is nog niet bekend. Wel hebben we te maken met een boekwaarde die in welke ontwikkeling dan ook betrokken moet worden. Afhankelijk van welke ontwikkeling het gaat worden, zal het bedrag van het verlies hoger of lager zijn. De kans dat de volledige boekwaarde moet worden afgeboekt is daarom bij begroting 2019 bijgesteld naar 50%. Deze inschatting blijft nu ongewijzigd. Met een boekwaarde van € 1.050.000 komt het incidentele risico voor deze post uit op € 525.000.

5. Groot onderhoud 't Spant

Bij de (voorlopige) actualisatie van het meerjarenonderhoudsplan (MOP) is 't Spant van de losse voorraad overgeheveld naar de vaste voorraad. 't Spant is eigendom van ons als gemeente en in exploitatie en beheer bij het sportbedrijf Kaag en Braassem. Wij zijn als eigenaar verantwoordelijk voor het groot onderhoud. De uitvoering van het groot onderhoud is uitbesteed aan het sportbedrijf. In het vorige MOP stond 't Spant op de losse voorraad van de gemeente, omdat wij voornemens waren het pand af te stoten. Dit is niet meer aan de orde. Na een periode waarin de onderhoudskosten gering waren (o.a. door het sober en doelmatige onderhoudsbeleid) blijkt uit het (nog in concept) nieuw opgestelde MOP dat in de komende periode meer onderhoudswerkzaamheden op de planning staan. Dit heeft onder andere te maken met de onderhoudscyclus (periodes met veel onderhoud en periodes met weinig onderhoud), het verduurzamen van het vastgoed en het toevoegen van 't Spant aan de vaste voorraad. Hierdoor zal de jaarlijkse dotatie aan de voorziening onderhoud gebouwen naar verwachting stijgen met € 140.000. Na vaststelling van het MOP door uw raad (bij de vaststelling van de begroting 2020) wordt de mutatie als begrotingswijziging verwerkt en kan dit risico vervallen. Tot die tijd is opname in de risicoparagraaf nodig. Met een kans van 90% is het risico gekwantificeerd op € 126.000 structureel.

6. Pontveren

Op basis van de inschrijving heeft dit risico zich voorgedaan en wordt bij de Najaarsnota aan uw raad voorgesteld het budget voor pontveren op te hogen. Op basis van de 1^e kwartaalcijfers van 2019 van de nieuwe exploitant lijkt hiermee de bijdrage toereikend en leidt de afgesproken nacalculatie op 1 april 2020 zoals de cijfers er nu uitzien niet tot een hogere bijdrage. Omdat er een open einde in de contractafspraken zit, willen we dit risico wel in beeld houden, maar kunnen we het op basis van de eerste cijfers en daarop gebaseerde verwachtingen op pm zetten.

7. Kunstwerken (bruggen, duikers etc)

Lange Brug. Na het opstellen van onze begroting 2019 is gebleken dat wij toch eigenaar zijn van de Lange Brug en volledig de kosten van vervanging moeten dragen. Intussen heeft uw raad besloten een voorbereidingsbudget beschikbaar te stellen. Na de aanbesteding in 2019/2020 zullen wij uw raad om een krediet voor vervanging gaan vragen. Dit krediet zal leiden tot hogere kapitaallasten in 2021 e.v. Hoe hoog deze zullen zijn, is afhankelijk van de uitkomsten van de aanbesteding. Daarom is dit risico gewijzigd van incidenteel naar structureel en staat op pm. Na beschikbaar stellen van het krediet voor de uitvoering worden de kapitaallasten in de meerjarenbegroting opgenomen en kan het risico vervallen.

Overige kunstwerken. In 2018 is gestart met een herziening van het beheerplan voor kunstwerken binnen de gemeente. Op basis hiervan is het budget voor onderhoud kunstwerken in de begroting 2019 structureel opgehoogd voor het in beeld zijnde areaal. Naar aanleiding van de Lange Brug vindt momenteel nader onderzoek plaats naar het aanwezige areaal en de eigendomsverhoudingen in de gemeente. Dit onderzoek zal in het najaar meer inzicht geven en wij verwachten u hierover bij de begroting 2020 te kunnen informeren.

8. Asbestverwijdering

In het verleden zijn in het kader van het project Braassemerland vastgoedobjecten aangekocht die niet bij dit project betrokken zullen worden. In een aantal gevallen is sprake van de aanwezigheid van asbesthoudende materialen. De kosten van de sanering hiervan

komen voor rekening van de gemeente. Afhankelijk van de keuze in concrete gevallen zullen wij overgaan tot het uitvoeren van de sanering of tot verkoop van het betrokken object in de huidige staat. Kwantificering van dit onderdeel is niet mogelijk zodat hier moet worden volstaan met een p.m.-vermelding.

9. Bestrijding essentaksterfte/ kastanjebloedingsziekte/ eikenprocessierups

De essen in de gemeente zijn aangetast door essentaksterfte en kastanjes door de kastanjebloedingsziekte. Ieder jaar komt de boom in een nieuwe ziektefase. Het verloop van de ziekte wordt nauwkeurig gemonitord. Zieke bomen worden verwijderd, als deze een gevaar (gaan) vormen voor de veiligheid. Naarmate de ziekte verder verloopt, wordt de kans op verwijderen groter. Het bedrag voor hogere lasten is verhoogd omdat we daarnaast verplichte maatregelen moeten nemen in verband met de aanwezigheid van de eikenprocessierups. Omdat we dit tot nu toe binnen de bestaande budgetten konden opvangen, maar de kosten naar de toekomst toe naar verwachting hoger worden, wordt de reservering hiervoor in eerste instantie incidenteel opgevangen binnen deze risicoparagraaf. We hebben hiervoor de impact verhoogd met € 5.000. Na een aantal jaren ervaring, zal het waarschijnlijk nodig blijken hiervoor structureel een budget op te nemen in onze begroting en is inzichtelijk hoe hoog dit budget zal moeten zijn.

10. Openbaar groen

Het budget voor openbaar groen dient ter dekking van de inhuur vanuit de sociale werkvoorziening Rijnvicus, renovatie projecten (combinaties riool/weg/groen) van onderhoud en aankoop van beplanting (plantsoenen, bomen, etc.) en de kosten voor maaien (gazons, bermen etc.). Binnen openbaar groen is de afgelopen periode ingezet op het zo nauwkeurig mogelijk in kaart brengen van het areaal van de gemeente. Daarnaast is door de nieuwbouwwijken het areaal toegenomen. Vervolgens is aan de hand van eenheden in het beheerssysteem, reële levensduur van planten en bomen en de prijs van vervanging per eenheid berekend hoeveel budget er minimaal nodig is om het vastgestelde beleid, conform de uitgangspunten in het IBOR 2015, te continueren. Hieruit is gebleken dat de huidige budgetten niet toereikend zijn. In het najaar gaan wij in gesprek met uw raad over het paarse blok “openbaar groen in de wijk”. Hierbij zal er een discussie plaatsvinden over de kwaliteit van de buitenruimte en daarmee de uitgangspunten voor het IBOR. Indien de kwaliteitseisen naar beneden worden bijgesteld naar aanleiding van de discussie in het najaar, dan is de financiële impact kleiner dan hierna is aangegeven. Indien de kwaliteitseisen niet wijzigen en het beleid van 2015 wordt gecontinueerd, dan is het verschil tussen de huidige budgetten en het bedrag vanuit de nieuwe berekeningen structureel circa € 156.000. De kans dat we hogere kosten gaan krijgen bij voortzetting van het vastgestelde beleid is groot en is op 90% gezet.

11. Implementeren Omgevingswet

De nieuwe Omgevingswet betekent een volledige herziening van de wet- en regelgeving voor de fysieke leefomgeving. De regels voor ruimte, wonen, infrastructuur, milieu, natuur en water worden gebundeld. De wet zou medio 2019 in werking treden, maar momenteel is de verwachting dat de Omgevingswet in 2021 in werking treedt. Naast de brede herziening van de regelgeving vraagt de Omgevingswet ook om een andere werk- en denkwijze van overheden, inwoners en bedrijven. Integraal werken en meer ruimte voor initiatieven zijn belangrijke uitgangspunten. De rijksoverheid betaalt de investeringskosten die samenhangen met de wet zoals de centrale digitale voorzieningen.

Gemeenten moeten zelf de kosten dragen voor de transitie naar het werken met de nieuwe wetgeving. De omslag in wetgeving vraagt om een zorgvuldige voorbereiding in de gemeente. Dat geldt voor de aanpassing van (digitale) systemen, het voorbereiden van de nieuwe visie, plannen en vergunningstrajecten en om verandering in houding en dienstverlening. De VNG heeft een rekenmodel ontworpen waarmee gemeenten een eerste indicatie kunnen krijgen van kosten voor de invoering van de Omgevingswet. Het model werkt op basis van gemeentegrootte en omvat de visie- en planvorming, de instrumenten, dienstverlening, werkprocessen, opleidingen en de informatiearchitectuur. De uitkomsten zijn in deze fase slechts indicatief op te vatten. Een eerste doorrekening voor de gemeente Kaag en Braassem resulteert in een bedrag van € 2,4 miljoen voor de invoeringskosten tot en met 2024.

Afhankelijk van de concrete veranderopgave in Kaag en Braassem zijn de invoeringskosten en exploitatielasten op een later moment meer exact in beeld te brengen. Vooralsnog nemen we dit bedrag op als een risicoreservering onder aftrek van de werkelijke bestede bedragen van 2017-2018 (€ 248.000) en de jaareinde verwachting voor 2019 (€ 202.500). In deze Richtnota is een raming voor 2020 opgenomen van € 200.000. Gebaseerd op het rekenmodel worden de overige implementatiekosten voor 2021 tot en met 2024 nog ingeschat op € 1.750.000. Tot er nieuwe (betere) berekeningen bekend zijn, gaan we uit van de bestaande berekeningen.

12. Afvalinzameling/ afvalverwerking

Onder meer door de ambitie van een meer circulaire economie stijgen landelijk de kosten voor afvalinzameling en –verwerking (voornamelijk bijdrage Cyclus) en stijgt de afvalbelasting. Per 1 januari 2019 is in onze gemeente Diftar ingevoerd. De kans bestaat dat de inzamelings- en verwerkingskosten zodanig stijgen dat de afvalstoffenheffing niet meer kostendekkend is. Ook bestaat de kans dat de opbrengsten dalen als gevolg van een beter dan verwacht scheidingsgedrag. Dat onze inwoners zelf invloed op de hoogte van hun eigen kosten voor afvalinzameling en –verwerking hebben door het aantal keer dat zij hun grijze container aanbieden voor lediging, geeft een risico op een lagere opbrengst aan afvalstoffenheffing. Dit geeft een risico op een nog lagere kostendekkendheid. Aangezien uitgangspunt 100% kostendekkende tarieven is, maar dit mogelijk tot een ongewenste stijging van de tarieven leidt, is dit risico niet als incidenteel ingeschat, maar gefaseerd afnemend structureel meegenomen. Met een kans van 61% is dit risico van € 469.400 gekwantificeerd op € 287.000, dalend tot € 115.000 in 2022 (en € 58.000 in 2023 en € 0 in 2024) .

13. Verbonden partijen – algemeen

In de afgelopen jaren is het regelmatig voorgekomen dat wij als gemeente werden geconfronteerd met structurele begrotingswijzigingen bij onze verbonden partijen door uitbreiding van taken of andere oorzaken, die een grotere impact hadden op onze begroting dan de afgesproken indexatie. Met name als dit om structurele zaken gaat, hebben de verbonden partijen hiervoor onvoldoende reserves om deze toegenomen kosten te dekken. Wij hadden hiervoor in de begroting 2019 een risicoreservering opgenomen van 5% van de totale bijdragen aan de verbonden partijen (€ 6,4 miljoen) met een kans van 50% dat het zich voor alle verbonden partijen voordoet. Echter, omdat wij van mening zijn dat de verbonden partijen eventuele hogere lasten eerst intern moeten proberen op te lossen en wij strakker

zullen sturen op uitvoering binnen de begroting is de risicoreservering verlaagd naar 3% van de totale bijdragen aan de verbonden partijen. Met een kans van 50% is dit gekwantificeerd op € 96.000 structureel.

14. Verbonden partijen – Rijn en Braassem

In de afgelopen jaren zijn de kosten voor ICT meer gestegen dan de kosten voor andere reguliere uitgaven. Oftewel de prijsindex voor ICT lasten ligt hoger dan de algemene prijsindex. Onze bijdrage aan de BVO Rijn en Braassem is gebaseerd op onze ICT kosten uit de jaarrekening 2015, verhoogd met de reguliere prijsindexen van 2016 t/m 2019. Onze ICT kosten in 2015 waren in overeenstemming met de toen geldende landelijke benchmark cijfers voor ICT kosten van gemeenten. Landelijke benchmark cijfers gaven toen een prijs aan van € 72 per inwoner. De huidige bijdrage aan de BVO omgerekend in een prijs per inwoner, bedraagt momenteel € 72,31 per inwoner, terwijl de landelijke benchmark intussen een prijs voor de ICT kosten van gemeenten van € 82 per inwoner laat zien. Uit voorzichtigheidsoverwegingen nemen wij in de risicoparagraaf dit verschil van 26.625 inwoners * € 9,69 = € 258.000 op als structureel risico.

Risico's op de nog vast te stellen en nog niet in de begroting verwerkte ambities van Focus met Ambitie

Figuur 14. Risico's bouwkosten nog vast te stellen ambities van Focus met Ambitie

Overige risico's voor nog niet in de begroting verwerkte ambities:	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
15 Bouwkosten Focus met Ambitie	180	193	7	-430	-171	417	417

15. Bouwkosten Focus met Ambitie

De bedragen die zijn opgenomen in het raadsvoorstel Focus met Ambitie, zijn overgenomen in deze Richtnota. Deze bedragen kunnen in de toekomst door veranderende marktomstandigheden of gewijzigde duurzaamheidseisen of naar aanleiding van keuzes binnen ambities veranderen. Ook is het mogelijk dat ambities pas later in de tijd worden gerealiseerd dan waar in Focus met Ambitie per 25 maart van dit jaar vanuit is gegaan. Ook dit heeft financiële gevolgen voor de vermelde begrotingsjaren. Hierom is het noodzakelijk een bedrag te reserveren voor eventuele hogere lasten. Op dit moment zien wij de volgende ontwikkelingen:

Sportcomplex De Tweesprong

Op basis van nieuwe inzichten in rente en bouwkosten zijn de ramingen voor de nog te realiseren ambities onlangs geactualiseerd. De oude berekeningen komen uit 2017. Intussen zijn de bouwkosten flink gestegen. Dit komt door de kostenstijgingen van personeel en materiaal. Daarnaast zijn de duurzaamheidseisen aangescherpt en waren in de eerdere raming de sloopkosten uitgesloten. Deze zijn in de nieuwe berekeningen wel meegenomen, mede vanwege het risico op asbestsanering. Ook gaan we uit van een realisatie later in de tijd, waardoor er in 2023 en 2024 een voordeel op de te verwachten lasten zichtbaar wordt en vanaf 2025 een nadeel.

Gebiedsontwikkeling Sportpad

Bij het vaststellen van de begrotingswijziging Focus met Ambitie op 25 maart 2019 heeft de Raad een voorbereidingsbudget beschikbaar gesteld van € 75.000 in 2019 (en nog vast te stellen bij deze Richtnota € 75.000 in 2020). Dit budget is primair bedoeld voor het opstellen

van een integrale gebiedsvisie (en om de haalbaarheid van deze gebiedsontwikkeling nader te onderzoeken). De onderzoekfase kan in 2020 worden afgesloten.

Als de Raad in 2020 positief besluit op een verdere gebiedsontwikkeling, start daarna de (ruimtelijke) voorbereiding. Voor deze voorbereidingsfase, hebben we in het kader van Focus met ambitie, al vast een indicatieve doorrekening gemaakt en verwerkt bij het risico op hogere lasten. Of dit risico zicht voordoet en de mate waarin, is afhankelijk van besluitvorming door uw raad.

IKC Rijnsaterwoude

De actuele berekeningen van de bouwkosten voor IKC Rijnsaterwoude hebben een nadelig effect op de bouwkosten en daarmee op de toekomstige kapitaallasten. Bij het vaststellen van de jaarstukken 2018 heeft uw raad besloten om reeds gemaakte plankosten al ten laste te brengen van het rekeningresultaat van 2018. Dit besluit heeft weer een voordelig effect op de kapitaallasten. Per saldo is het financiële effect nadelig. Ook dit effect is meegenomen in de gekwantificeerde risico's op de nog vast te stellen ambities.

Samengevat bouwkosten Focus met Ambitie

De bedragen die nu in de risicoparagraaf voor de bouwkosten van Focus met Ambitie zijn opgenomen, zijn het verschil tussen de inzichten bij het moment van vaststellen van Focus met Ambitie en de inzichten op dit moment. In 2020-2022 zijn die lasten hoger door de gebiedsontwikkeling van het Sportpad. Daarna zien we juist een daling van de lasten als gevolg van een latere start van de ambities, echter vanaf 2025 zien we het effect van de naar verwachting hogere bouwkosten, door de hierboven genoemde oorzaken.

Voor elk van deze ambities zal ons college nog op zoek gaan naar besparingen binnen de ambities en kostendragers voor de hogere lasten. Op deze wijze heeft uw raad de keuze om extra inkomsten te genereren, of extra budget beschikbaar te stellen of een andere invulling te geven aan de ambitie, als dat nodig of gewenst is.

Bijlage IV

Bronnen Integrale monitor

Indicatoren	Bron	BBV
Veiligheidsbeleving onder inwoners	Veiligheidsmonitor	
Aantal winkeldiefstallen per 1.000 inwoners	CBS	X
Aantal geweldsmisdrijven per 1.000 inwoners	CBS	X
Aantal diefstallen uit woningen per 1.000 inwoners	CBS	X
Vernielingen en beschadigingen in de openbare ruimte	CBS	X
Aantal acties naar aanleiding van cijfers werkgroep (woon)fraude	Eigen registratie	
Bereik Jeugdfonds Sport en Cultuur	Jaarverslag Jeugdfonds	
Bereik Stichting Leergeld	Jaarverslag Stichting Leergeld	
Aandeel minderjarige kinderen in huishouden met inkomen tot 120% sociaal minimum	CBS	X
Aantal trajecten Talentcoaching (De Driemaster)	Jaarverslag De Driemaster	
Aandeel jongeren met jeugdhulp	Waarstaatjegemeente.nl	X
Aandeel jongeren met jeugdbescherming	Waarstaatjegemeente.nl	X
Minimaal 80% van de cliënten en/of hun ouders ervaren de jeugdhulp als tijdig en passend	Jaarrapportage GO!voor jeugd	
Minimaal 80% van de verwijzers en ketenpartners ervaren de jeugdhulp als tijdig en passend	Jaarrapportage GO!voor jeugd	
Absoluut verzuim per 1.000 leerlingen	Waarstaatjegemeente.nl	X
Relatief verzuim per 1.000 leerlingen	Waarstaatjegemeente.nl	X
% vroegtijdig schoolverlaters zonder startkwalificatie	Waarstaatjegemeente.nl	X
Aantal verwijzingen Halt per 10.000 inwoners	Waarstaatjegemeente.nl	X
Aantal personen met een bijstandsuitkering (per 1.000 inwoners 18 jaar en ouder)	Waarstaatjegemeente.nl	X
Uitstroom uit de bijstand richting werk	Jaarcijfers Rijnvicus	
Aantal lopende re-integratie-voorzieningen (per 1.000 inwoners van 15-74 jaar)	Waarstaatjegemeente.nl	X
Bij 75% van de inwoners met een ondersteuningsvraag verbetert of stabiliseert de situatie	Jaarrapportage Tom in de buurt	
Cliënten zijn tevreden over ondersteuning door Tom	Jaarrapportage Tom in de buurt	
Demografische druk	Waarstaatjegemeente.nl	X
Aantal skaeve hûsjes	Eigen registratie	
Aantal gerealiseerde crisiswoningen	Eigen registratie	
Gemiddelde wachttijd huurwoning	Rapportage Woningnet	
Gemiddelde actieve zoektijd	Rapportage Woningnet	
Gemiddelde woonlasten eenpersoonshuishouden	Waarstaatjegemeente.nl	X
Gemiddelde woonlasten meerpersoonshuishouden	Waarstaatjegemeente.nl	X
Gemiddelde WOZ-waarde woningen	Waarstaatjegemeente.nl	X
Aantal verstrekte blijversleningen	Eigen registratie	
Aantal verstrekte startersleningen	Eigen registratie	
Aantal geconstateerde overtredingen alcoholgebruik	Rapportage politie	
Aantal druggerelateerde overtredingen	Rapportage politie	
Aantal trajecten Welzijn op recept	Jaarverslag De Driemaster	

Indicatoren	Bron	BBV
Energieverbruik op het gemeentehuis	Eigen registratie	
Besparing energie pompen en gemalen	Eigen registratie	
Hernieuwbare elektriciteit gemeente	Waarstaatjegemeente.nl	X
Hernieuwbare elektriciteit gemeentehuis op jaarbasis	Eigen registratie	
Hernieuwbare elektriciteit gemeentewerf op jaarbasis	Eigen registratie	
Restafval per inwoner (kilo per inwoner)	Jaarverslag Cyclus	X
Aantal duurzaamheidsleningen	Eigen registratie	
Aantal duurzaamheidsadviezen van de duurzaamheidscoaches	Eigen registratie	
Aantal energiescans maatschappelijke verenigingen en MKB	Eigen registratie	
Aantal zonnepanelen in de gehele gemeente	Zon in Kaag en Braassem (Sobolt)	
Aantal bomen in de gemeente	Eigen registratie	
Hagen (in meter)	Eigen registratie	
Bos (in km2)	Eigen registratie	
Bosplantsoen (in km2)	Eigen registratie	
Gras / Gazon (in km2)	Eigen registratie	
Gras / Berm (in km2)	Eigen registratie	
Gras / Bloemrijk (in km2)	Eigen registratie	
Heesters (in km2)	Eigen registratie	
Arbeidsparticipatie (per 1.000 inwoners 15-74)	Waarstaatjegemeente.nl	X
Vestiging van bedrijven (per 1.000 inwoners 15-64)	Eigen registratie	
Aantal banen (per 1.000 inwoners 15-64 jaar)	Waarstaatjegemeente.nl	X
Aantal bedrijventerreinen met het keurmerk KVO	Eigen registratie	
Banen in Recreatie & Toerisme per 1.000 inwoners 15-74	Waarstaatjegemeente.nl	
Door politie geregistreerde verkeersongevallen	Jaarverslag politie	
Aantal meldingen openbare ruimte	Eigen registratie	